

PROGRAM DE TARĂ

PATRIOTISM ECONOMIC

Patriotism economic înseamnă, în primul rând, protejarea producătorilor autohtoni și să-i ajutăm să se dezvolte, să fie autosuficienți. Statul trebuie să creeze condiții, fiscale, în primul rând astfel încât oamenii să nu se teamă să investească, să dezvolte afaceri, să producă. Nu să cumpărăm de la străini, ci să vindem la străini. Astăzi, raportul dintre importuri și exporturi a devenit atât de disproporționat, încât economia noastră practic nu mai poate supraviețui.

De la supraviețuire, la prosperitate, în asta constă modelul nostru economic. Republica Moldova poate deveni în următorii 10 ani o economie a inovației, producției competitive și muncii bine plătite. Avem nevoie de o clasă mijlocie puternică, de întreprinderi moldovenești competitive și de produse cu valoare adăugată fabricate aici.

De aceea, PSDE propune investiții strategice în industrie, infrastructură și tehnologii moderne:

- Vom susține și încuraja, prin politici de stat inițiativa privată, dezvoltarea de jos în sus;
- Vom crea condiții pentru investiții și vom opri orice persecuție din partea statului asupra agenților economici;
- Vom revizui legislația care interzice folosirea banilor cash și vom recurge la amnistie fiscală, dacă evaluările vor arăta că producătorii noștri au fost nedreptățiți;
- Vom veni cu legi care apără producția autohtonă, huburi industriale regionale, stimulente pentru oamenii din diaspora și încurajarea fiscală pentru investiții productive.

Vrem ca economia noastră să nu mai depindă de remitențe și împrumuturi, ci să fie generator de prosperitate. Nu ne mai vindem țara pe doi bani! Producem aici, muncim aici, trăim bine aici.

1. VIZIUNE ECONOMICĂ

Moldova are șansa unică, în următorii 10 ani, să se transforme dintr-o economie de supraviețuire într-o economie a inovației, muncii bine plătite și producției competitive. PSDE propune o viziune economică care inspiră și mobilizează: vrem o țară unde tinerii își pot construi cariere acasă, unde ideile devin afaceri, iar investițiile private creează locuri de muncă reale și sustenabile.

Credem într-o economie care nu mai stă cu mâna întinsă, ci generează plusvaloare: prin industrie modernă, tehnologie, energie verde, diaspora antreprenorială și parteneriate inteligente cu Vestul.

Moldova trebuie să devină o piață emergentă atractivă pentru investitori și o țară în care fiecare tânăr are un loc în economie — nu doar în listele de emigrare.

2. PILONII ECONOMICI STRATEGICI PSDE

I. Industrializare și suveranitate economică

Crearea a 3 huburi industriale regionale (Nord, Centru, Sud)

- Relansarea producției locale: textile, mobilier, echipamente industriale, conserve, materiale de construcție
- Sprijin pentru întreprinderile mici și mijlocii (IMM) cu granturi, digitalizare, acces la creditare
- Legi pentru protejarea producției autohtone în fața importurilor neloiale

II. Industrii noi: fintech, blockchain, datacentere

- Elaborarea unui cadru legal pentru companii fintech și startup-uri blockchain
- Crearea de zone economice speciale pentru centre de date și infrastructură digitală
- Atragerea investițiilor străine în tehnologii financiare, sisteme de plată descentralizate și securitate digitală
- Parteneriate cu diaspora tech și universități pentru formare și inovație
- Crearea centrului științific de cercetare în tehnologii avansate în cadrul Academiei de Științe prin crearea unui fond specializat de stat dedicat științei și inovației
- Lansarea programului „Creier pentru Moldova” – burse integrale pentru cei mai talentați tineri moldoveni admiși la universități de top din lume, cu condiția întoarcerii în țară pentru o perioadă minimă de 5 ani pentru a dezvolta afaceri, tehnologii sau institute de cercetare

III. Diaspora ca investitor strategic

Crearea Fondului Diasporei pentru Dezvoltare Economică (cu cofinanțare de stat)

- Eliminarea fiscală totală pentru investiții ale diasporei în producție, turism și tehnologie pe un termen minim de 5 ani
- Program „Revin și Creez” – sprijin pentru moldovenii care deschid afaceri la întoarcere

IV. Digitalizare și economie viitoare

- Integrarea inteligenței artificiale în administrație, industrie și comerț
- Sprijin pentru startup-uri tech prin incubatoare regionale și granturi
- Crearea Departamentului Eficiența Guvernamentală (stil DOGE)

V. Economie verde și regenerabilă

Programe de tranziție ecologică pentru industrie și logistică

- Sprijin pentru energia regenerabilă produsă local (solar, biomasă, eolian)
- Subvenții pentru antreprenoriat verde (reciclare, economie circulară)

VI. Investiții și locuri de muncă prin infrastructură

- Modernizarea drumurilor strategice pentru export (Nord–Sud, Est–Vest)
- Construcția a 3 parcuri logistice regionale
- Reabilitarea a 100.000 locuințe vechi prin program național de construcție și eficiență energetică (creează zeci de mii de locuri de muncă în construcții)

VII. Integrarea economică a regiunii Transnistrene

- Regândirea regimului fiscal și vamal pentru companiile din regiunea transnistreană care folosesc sigla Republicii Moldova fără a contribui la bugetul național
- Condiționarea accesului pe piața națională și internațională (prin certificate moldovenești) de plata taxelor și contribuțiilor în Republica Moldova
- Crearea unui mecanism de conformare treptată fiscală și juridică pentru operatorii economici din regiune, cu stimulente pentru integrare voluntară
- Lansarea Programului „Reindustrializare pentru Reintegrare” – granturi și asistență tehnologică pentru companiile din stânga Nistrului care acceptă jurisdicția fiscală și comercială a RM
- Promovarea comerțului interregional legal și trasabil prin platforme digitale comune și bănci licențiate în Moldova

3. FINANȚARE ȘI REZULTATE AȘTEPTATE

Surse:

- Buget de stat (15–18%)
- Fonduri UE
- Diaspora (fonduri comune, obligațiuni)
- Parteneriate public-private

Indicatori 2035:

- +100% creștere PIB real
- +300.000 locuri de muncă noi în industrie, tehnologie și digital
- +600.000 cetățeni reintegrați în economie (inclusiv diaspora)

- +50% exporturi nete de produse și servicii moldovenești

AGRICULTURA

Când vorbim despre HRANĂ ȘI APĂ, pornim de la ideea că nu mai admitem ca nimeni în această țară să nu mai îndure foame sau să nu aibă acces la apă potabilă.

Avem un pământ binecuvântat, capabil nu doar să ne asigure hrană suficientă, dar și să ne permită să ne îmbogățim pe seama producției noastre agricole. De asemenea, avem rezerve de apă, pe care trebuie să le folosim eficient, astfel încât să rezolvăm, odată și pentru totdeauna criza apei.

De aceea, PSDE își propune să dezvolte o agricultură puternică, integrată și susținută inteligent de către stat:

- Vom lansa un Program Național de Suveranitate Alimentară, pentru ca produsele moldovenești să ajungă pe masa cetățenilor, în școli, spitale și piețe.
- Vom crea cooperative regionale moderne, centre de colectare și procesare, dar și o bursă agricolă online pentru vânzări directe și transparente.
- Vom sprijini fermierii prin asistență financiară directă și vom interveni centralizat pentru a-i ajuta să-și comercializeze produsele.
- Vom semna cu ei contracte publice pe termen lung și vom asigura un regim fiscal special pentru agricultură. Vom crea un fond agricol special, ca fermierii să poată accesa credite ieftine garantate de stat.

În ceea ce privește apa, primul lucru pe care o să ne contrăm va fi să conectăm la apă centralizată toate gospodăriile din R. Moldova. Vom avea grijă ca nicio școală să nu mai stea cu toaleta în curte, iar copiii noștri, dar și fiecare casă să aibă parte de condiții sanitare adecvate.

De asemenea, vom dezvolta un amplu program de construcție a rețelelor de irigare ca să putem avea o agricultură performantă.

Agricultura Republicii Moldova se confruntă cu o criză structurală profundă, agravată de schimbările climatice, lipsa infrastructurii moderne suficiente, fragmentarea excesivă a terenurilor și depopularea satelor. Deși există exemple de utilizare a tehnologiilor moderne, acestea rămân cazuri izolate, în timp ce majoritatea producătorilor agricoli nu au acces real la inovație, finanțare accesibilă sau piețe stabile. În lipsa unui plan național coerent și echitabil, agricultura riscă să rămână vulnerabilă, iar potențialul rural al țării – irosit.

Partidul Social Democrat European vine cu un plan realist, construit pe nevoile din teren și adaptat la provocările actuale.

Prezentăm 5 teze-cheie, care vor sta la baza acțiunii noastre politice și guvernamentale în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale:

✓ TEZA 1: Agricultura are nevoie de un Plan Național de Reziliență

Agricultorii nu pot duce singuri povara schimbărilor climatice.

PSDE propune:

- despăgubiri rapide și credite garantate de stat;
- un impozit unic agricol – echitabil și ușor de aplicat;
- extinderea educației agricole moderne și a serviciilor de consultanță tehnică;
- facilitarea accesului la credite investiționale și circulante ieftine.

Fiecare fermier trebuie să fie sprijinit – nu doar în vorbe, ci prin măsuri concrete, financiare și tehnice.

TEZA 2: Fără tehnologie și irigații, agricultura nu are viitor.

- Propunem un Program Național de Tehnologizare Agricolă, cu subvenții și granturi pentru echipamente moderne;
- Vom facilita transferul de tehnologii adaptate la condițiile Moldovei;
- Vom stimula „Agricultura inteligentă” – digitalizare, drone, senzori, management smart al culturilor.

TEZA 3: Fermele de familie și grupurile de producători – nucleul agriculturii durabile

Moldova trebuie să construiască agricultură în jurul fermelor de familie. PSDE:

- oferă sprijin diferențiat pentru ferme mici și mijlocii;

- va încuraja formarea de cooperative, grupuri de producători și clustere agroalimentare;
- propune centre regionale pentru procesare, depozitare și comercializare.

TEZA 4: Dezvoltăm lanțuri agroalimentare complete – procesăm acasă, nu exportăm materie brută

Moldova trebuie să vândă produse finite, nu materii prime ieftine.

- Creăm Centre Agroindustriale Regionale cu sprijin pentru procesare și marketing;
- Lansăm un Program Național pentru Zootehnie, cu sprijin pentru ferme de animale și procesatori;
- Susținem exportul de produse cu valoare adăugată și promovăm brandul „Produs Moldovenesc” în UE și în regiune.

TEZA 5: Apărăm piața internă – consumăm ce producem!

Nu putem vorbi despre suveranitate alimentară cu rafturi pline de produse din import.

- Reintroducem legea 50/50 – cel puțin 50% din produsele de pe rafturi să fie autohtone;
- Lansăm un Program de Substituire a Importurilor, în agricultură și industrie alimentară;
- Extindem achizițiile publice prioritare pentru produse locale – în școli, spitale, instituții.

PSDE nu vine cu lozinci. Vine cu un angajament ferm: să reconstruim agricultura Moldovei pe baze moderne, competitive, durabile. Nu doar pentru fermieri, ci pentru toți cei care își doresc sate vii, piețe locale puternice și produse de calitate și sigure pe masa consumatorului.

Ne angajăm ca toate aceste măsuri să devină realitate – prin voință politică, prin profesionalism și prin dialog direct cu agricultorii.

Viitorul Republicii Moldova începe de la sat.

Și satul începe cu agricultorul respectat, sprijinit și protejat.

EDUCAȚIE

Fără o educație de calitate nu avem viitor. Aici PSDE propune un plan național național de revizuire a politicilor în domeniu, începând de la învățământul preșcolar, până la cel universitar și post-universitar. De asemenea, vom restabili onoarea și demnitatea profesorilor, asigurându-le salarii decente și condiții optime de muncă. PSDE propune soluții clare și aplicabile între care:

- Finanțare instituțională minimă garantată pentru școlile din sate, indiferent de numărul de elevi, pentru a preveni închiderea lor;
- Ajustarea finanțării per elev cu coeficienți de echitate rurală, pentru a sprijini școlile mici și foarte mici;
- Investiții prioritare în modernizarea și dotarea școlilor și conectarea lor la apă, canalizare și internet;
- Modernizarea echipamentelor și acces la biblioteci digitale, în special în comunitățile defavorizate.

Vom dezvolta învățământul dual și vom pune un accent special pe învoație și cercetare. În acest sens, vom încuraja stabilirea parteneriatelor stabile între școli profesionale și companii private, prin consorții educaționale regionale și vom implica agenții economici în elaborarea programelor de formare și angajare a absolvenților.

O țară în care fiecare copil are dreptul la o educație de calitate înseamnă o țară care are viitor. Prin reforme curajoase și echitabile, Educația va deveni motorul dezvoltării Republicii Moldova.

I. Reforma învățământului superior și a cercetării: edificarea unui sistem coerent, corelat cu politicile publice

Problema: Reforma cercetării din 2018 a dezorganizat arhitectura sistemului național de știință, eliminând Academia de Științe a Moldovei (AȘM) din funcția sa tradițională de coordonator și fragmentând responsabilitățile între ANCD, ANACEC și minister, fără o viziune integratoare. În paralel, reforma a învățământului superior din anul 2022, susținută în baza proiectului Băncii Mondiale, a condus la măsuri discutabile, cum ar fi absorbirea unor

universități de tradiție și diluarea specializării instituționale, fără o evaluare riguroasă a impactului socio-economic. Printre acestea, lichidarea Universității Agrare de Stat din Moldova (UASM) rămâne un caz emblematic de eroare strategică, cu efecte negative asupra formării specialiștilor în agricultură – ramură cheie a economiei naționale.

Situația actuală: AȘM a fost redusă la un rol decorativ-consultativ, iar cele 19 institute de cercetare au fost transferate din subordinea Academiei către minister. Sistemul funcționează astăzi pe baze birocratice și dispersate, fără viziune de ansamblu, fără coerență în stabilirea priorităților și fără conexiune reală cu marile provocări ale țării. **O problemă majoră este ruperea cercetării de politicile publice stringente ale statului**, ceea ce reduce impactul social și economic al rezultatelor științifice. În același timp, universitățile se confruntă cu subfinanțare cronică, instabilitate instituțională și o lipsă de corelare între oferta academică și cerințele pieței muncii: niciunul din obiectivele propuse în fața reformei învățământului superior nu au fost realizate.

Soluția: PSDE susține necesitatea unei revizuirii fundamentale a organizării sistemelor de cercetare-inovare și al învățământului superior, orientată spre performanță, relevanță și autonomie academică, prin următoarele măsuri:

- **examinarea posibilității de creare a unei noi agenții naționale** rezultate din fuziunea între ANCD și componenta „Știință” din ANACEC (inclusiv comisiile de experți), care să simplifice structura administrativă și să funcționeze **în parteneriat strategic cu AȘM**;
- **sporirea rolului Academiei de Științe în gestiunea cercetării**, inclusiv în stabilirea priorităților, evaluarea proiectelor și monitorizarea calității științifice;
- **Revizuirea proiectului Băncii Mondiale privind reforma învățământului superior**, printr-un audit public și o consultare amplă cu mediul academic, în vederea ajustării direcțiilor de reformă în funcție de nevoile reale ale societății și economiei naționale;
- **Restabilirea Universității Agrare de Stat din Moldova** ca instituție publică strategică, modernă și instituție centrală în domeniul științei agroalimentare, orientată spre formarea de specialiști pentru agricultură, industria alimentară și economia rurală, în sprijinul consolidării securității alimentare a țării și revitalizării mediului rural.
- **revenirea la programe de stat în cercetare**, clar corelate cu politicile sectoriale promovate de Guvern;
- **subordonarea institutelor de cercetare aplicativă ministerelor de resort**, în funcție de domeniul de politici (agricultură, sănătate, mediu etc.), iar a **celor cu profil fundamental – Academiei de Științe a Moldovei**, pentru a garanta continuitatea, independența intelectuală și excelența științifică.

II. Subfinanțarea cronică a cercetării – o barieră structurală pentru progresul Republicii Moldova

Problema: Finanțarea activităților de cercetare și inovare din Republica Moldova este profund sub nivelul necesar pentru dezvoltare sustenabilă și integrare europeană. Reformele din anii 2017 și 2022 au transformat finanțarea instituțională într-un instrument administrativ, fără a susține efectiv cercetarea propriu-zisă, ceea ce a agravat criza resurselor în universități și institute.

Situația actuală: În anul 2024, cercetarea a beneficiat de doar 0,22% din PIB, mult sub angajamentele legale și de 10 ori mai puțin decât media UE. Infrastructura de cercetare este fizic și moral depășită. Deși Programul Național de Cercetare și Inovare 2024–2027 promite investiții și conectare europeană, nu oferă soluții reale de finanțare progresivă și nu respectă prevederile Strategiei „Moldova Europeană 2030” privind creșterea anuală a bugetului pentru cercetare cu 0,1% din PIB.

Soluția PSDE: Pentru PSDE, cercetarea științifică nu reprezintă simple alocări bugetare, ci investiții strategice în viitorul Republicii Moldova – motor al dezvoltării socio-economice și punte solidă către integrarea europeană.

În acest sens, PSDE propune:

- **respectarea integrală a prevederilor Strategiei Moldova Europeană 2030**, cu alocarea anuală suplimentară a 0,1% din PIB pentru cercetare, până la atingerea nivelului de minimum 1% din PIB până în 2030;
- **corelarea tematicilor de cercetare cu politicile publice prioritare**, pentru a maximiza impactul economic și social al cercetării, în parteneriat cu ministerele de resort și Academia de Științe a Moldovei.
- **Revederea metodologiei de finanțare instituțională a organizațiilor din domeniul cercetării și inovării** în urma consultărilor publice cu acestea în vederea îmbunătățirii accesului la finanțare și debirocratizării.

PSDE va transforma cercetarea într-un domeniu prioritar pentru dezvoltare, competitivitate și bunăstare, asigurând o finanțare sustenabilă, motivantă și predictibilă, în acord cu standardele europene.

III. Învățământul dual profesional – o cale sigură spre calificare, angajare și demnitate socială pentru tineri

Problema: Tinerii din Republica Moldova, în special din mediul rural, se confruntă cu dificultăți reale în accesarea unei educații profesionale de calitate, care să le asigure o calificare practică și șanse reale de angajare. În paralel, tot mai multe întreprinderi se confruntă cu o criză de personal calificat, ceea ce frânează dezvoltarea economică locală și reduce atractivitatea investițională.

Situația actuală: Deși Legea nr. 110/2022 oferă un cadru modern pentru organizarea învățământului dual în colegii și școli profesionale, aplicarea acesteia rămâne fragmentară și

timidă. Participarea agenților economici este redusă, iar instituțiile de învățământ întâmpină dificultăți în inițierea și extinderea parteneriatelor. În lipsa unor politici clare de promovare și susținere, învățământul dual este perceput ca o soluție de nișă, și nu ca o opțiune valoroasă pentru formarea profesională a tinerilor.

Soluția: PSDE consideră că învățământul dual profesional trebuie să devină **o politică națională prioritară**, axată pe echitate, angajabilitate și dezvoltare regională. În acest sens, PSDE propune:

- **crearea unui cadru legislativ și financiar favorabil** pentru extinderea parteneriatelor durabile dintre instituțiile de învățământ profesional tehnic și sectorul privat, inclusiv prin susținerea consorțiilor educaționale regionale;
- **implicarea directă a agenților economici** în elaborarea curriculumului, în evaluarea competențelor și în recrutarea absolvenților, astfel încât formarea să răspundă exact nevoilor pieței muncii;
- **subvenționarea formării în regim dual**, prin acordarea de facilități fiscale întreprinderilor participante și **burse elevilor**, în completarea remunerației legale minime prevăzute în contractul de formare profesională;
- **promovarea activă a învățământului dual** ca alternativă modernă și de prestigiu la studiile liceale și universitare.

PSDE consideră că **învățământul dual pentru colegii și școlile profesionale va asigura o legătură strânsă între educație și economie**, capabil să ofere tinerilor din toate regiunile țării o meserie respectată, un venit decent și o perspectivă de viață acasă, în Republica Moldova. Promovarea acestui model înseamnă sprijin real pentru tineri, pentru dezvoltarea echilibrată a localităților și pentru o economie modernă, competitivă și incluzivă.

IV. Modernizarea infrastructurii școlare – o condiție de bază pentru echitatea și calitatea educației în Republica Moldova

Problema:

În multe localități din Republica Moldova, infrastructura educațională rămâne la un nivel inacceptabil pentru secolul XXI. Zeci de școli, în special din mediul rural, încă dispun de grupuri sanitare în curte, fără acces la rețelele de apă potabilă și canalizare. Lipsa accesului la resurse digitale, biblioteci online și echipamente moderne limitează grav șansele elevilor de a beneficia de un proces educațional relevant, sigur și incluziv. Aceste deficiențe infrastructurale perpetuează inechitățile și afectează negativ calitatea procesului de învățământ.

Situația actuală:

Conform datelor Ministerului Educației, în anul 2024 peste 300 de instituții de învățământ din Republica Moldova utilizau încă veceuri în curte, iar în peste 25% dintre școli nu era asigurat un sistem funcțional de alimentare cu apă și canalizare. Dotările tehnico-materiale sunt

învechite sau lipsesc, iar accesul elevilor la resurse educaționale digitale, inclusiv biblioteci online, este inegal, mai ales în comunitățile sărace sau izolate. Deși există surse de finanțare naționale și externe, lipsa transparenței și a prioritizării corecte duce la distribuirea ineficientă a fondurilor.

Soluția:

Partidul Social Democrat European propune un program național de modernizare a infrastructurii școlare, axat pe echitate, siguranță și digitalizare, prin următoarele măsuri:

- **Eliminarea completă a viceelor din curte** până în 2028, prin conectarea tuturor instituțiilor de învățământ la rețelele publice de apă și canalizare sau.
- **Digitalizarea extinsă a școlilor** prin asigurarea conexiunii la internet de mare viteză, echipamente IT de bază (laptopuri, table interactive) și **acces gratuit la o platformă națională de bibliotecă online** pentru toți elevii și profesorii.
- **Actualizarea bazei tehnico-materiale** (laboratoare, mobilier, resurse didactice) în toate instituțiile, cu prioritate pentru cele din mediul rural și zonele defavorizate.
- **Creșterea transparenței alocării fondurilor pentru infrastructură**, prin publicarea datelor privind bugetele investiționale, criteriile de alocare și stadiul implementării proiectelor, pe platforme accesibile publicului.
- **Crearea unui Fond de Infrastructură Școlară Echitabilă**, gestionat de Ministerul Educației în parteneriat cu APL, destinat exclusiv modernizării unităților de învățământ cu grad ridicat de vulnerabilitate infrastructurală.

V. Stop închiderii școlilor sătești – educație aproape de casă

Problema: Educația rurală din Republica Moldova suferă de subfinanțare cronică. Formula actuală de finanțare per elev nu reflectă realitățile demografice din sate, ceea ce condamnă școlile mici la bugete insuficiente și riscul închiderii. Elevii sunt obligați să parcurgă distanțe mari, crescând abandonul și inegalitatea educațională față de mediul urban.

Situația actuală: Finanțarea învățământului primar și secundar general se realizează în bază de cost standard per elev. Ca rezultat, școlile mici nu primesc fonduri suficiente pentru a acoperi cheltuielile minime de funcționare. În lipsa ajustării formulei la realitățile demografice și economice, numeroase școli sătești riscă închiderea, ceea ce adâncește inechitățile educaționale și sociale dintre rural și urban.

Soluția: PSDE va promova trecerea de la modelul actual de finanțare exclusiv per elev la un **mecanism mixt**:

- **Introducerea unei finanțări instituționale minime garantate pentru școlile rurale**
PSDE va propune garantarea unei sume fixe anuale pentru fiecare școală mică din

mediul rural, indiferent de numărul de elevi, pentru a acoperi cheltuielile operaționale de bază și a preveni închiderea instituțiilor esențiale pentru comunități.

- **Ajustarea finanțării per elev cu coeficienți de echitate rurală**
Se va revizui formula de finanțare per elev prin aplicarea unui coeficient corectiv mai mare pentru școlile cu efectiv redus, asigurând astfel echitate teritorială și funcționarea viabilă a instituțiilor din localitățile izolate sau depopulate.

Spre exemplu: **Coeficientul de ajustare (C_adj):**

- Pentru școli mari (>200 elevi): $C_{adj} = 1$
 - Pentru școli medii (100–200 elevi): $C_{adj} = 1,2$
 - Pentru școli mici (50–100 elevi): $C_{adj} = 1,5$
 - Pentru școli foarte mici (<50 elevi): $C_{adj} = 2$
- **Crearea unui Fond de Infrastructură Școlară Echitabilă**, gestionat de Ministerul Educației în parteneriat cu APL destinat exclusiv susținerii școlilor primare și gimnaziale cu risc de închidere, în special în localități unde nu există o alternativă educațională rezonabilă în vecinătate.
 - **Reorganizarea școlilor mici cu efective reduse** în sucursale ale unor instituții mai mari din localitățile apropiate, cu gestiune comună, curriculum coordonat și resurse partajate, menținând astfel accesul local la educație primară și reducând costurile administrative.

VI. Reforma educației timpurii – calitate, echitate și sprijin real pentru copil și educator

Problema: Educația timpurie din Republica Moldova este tratată ca o zonă periferică a sistemului educațional, deși reprezintă etapa cea mai importantă pentru formarea echilibrată și incluzivă a copilului. Lipsa unei viziuni integrate asupra dezvoltării profesionale, curriculare și instituționale afectează profund calitatea actului educațional.

Situația actuală: În grădinițele din Republica Moldova persistă probleme structurale grave: peste 70% dintre cadrele didactice nu au acces la programe de formare continuă relevante și adaptate contextului actual, iar curriculumul CET 2018 este formulat vag, fiind greu de aplicat în lipsa unor ghiduri metodologice clare. Lipsesc sistemele funcționale de mentorat pentru educatori debutanți, iar personalul auxiliar – inclusiv conducătorii muzicali, psihologii, logopezii sau asistenții educaționali – este insuficient sau inexistent, în special în mediul rural. Din cauza normelor de muncă ridicate (peste 1,25 norme per cadru în multe cazuri), cadrele sunt suprasolicitate și expuse sindromului de ardere emoțională. Grădinițele nu dispun de resurse educaționale de bază, iar lipsa imprimantelor, accesului la internet sau bibliotecilor pedagogice determină educatorii să improvizeze din surse externe neverificate. Birocrația excesivă și digitalizarea incoerentă consumă din timpul dedicat activităților cu copiii. Doar o parte dintre grădinițe dispun de săli de sport funcționale, iar normarea asistenței medicale nu corespunde realităților de program. Consecințele sunt grave: copii lipsiți de sprijin emoțional și educațional personalizat, cadre didactice demotivate, echitate compromisă și pierderea calității în educație.

Soluția PSDE: Considerăm că reforma educației timpurii trebuie să devină o prioritate strategică, cu accent pe calitate, echitate, profesionalism și reducerea birocrăției. În acest sens, propunem:

1. **Revizuirea curriculumului pentru educația timpurie (CET)** printr-un proces participativ care să includă educatori practicieni din toate raioanele, experți în dezvoltarea copilului, părinți și reprezentanți ai comunităților. Fiecare unitate de competență va fi transpusă în activități concrete, diferențiate pe vârste și contexte educaționale, printr-un ghid metodologic național.
2. **Reformarea programelor de formare continuă a cadrelor didactice**, pentru a reflecta nevoile reale din teren – educație incluzivă, sănătate emoțională, digitalizare, relaționare cu familia. Consultarea educatorilor și directorilor va fi obligatorie în definirea temelor prioritare.
3. **Instituirea unui sistem funcțional de mentorat pentru educatorii debutanți**, cu recompensarea adecvată a mentorilor din rândul cadrelor cu experiență.
4. **Crearea de echipe multidisciplinare permanente în toate grădinițele**, prin angajarea de psihologi, logopezi, cadre de sprijin și asistenți educaționali, care să sprijine incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES), indiferent dacă aceștia dețin sau nu certificate oficiale.
5. **Elaborarea unui Regulament de atestare distinct pentru cadrele din educația timpurie**, care să reflecte specificul muncii cu preșcolarii: relaționare cu copilul, joc ghidat, adaptarea la nevoi individuale, colaborarea cu familia.
6. **Stabilirea unei norme didactice maxime de 1,0 per cadru didactic**, cu salarizare echitabilă și timp oficial inclus pentru pregătirea didactică. Norma de lucru directă cu copiii nu va depăși 30 de ore pe săptămână, iar 5 ore vor fi rezervate activităților conexe între colegi.

7. **Elaborarea și distribuirea gratuită a unor seturi metodologice de bază** (manuale, ghiduri, materiale educaționale), validate științific, adaptate vârstei copiilor și corelate cu temele din curriculum.
8. **Reducerea birocrăției în instituțiile de educație timpurie**, prin simplificarea documentației obligatorii, digitalizarea coerentă a proceselor prin platforma SIME și angajarea de asistenți tehnici pentru sarcinile administrative.
9. **Reformarea cadrului normativ privind personalul din IET**, astfel încât:
 - Conducătorii muzicali să beneficieze de norme didactice complete chiar și în grădinițele mici;
 - Salariile personalului auxiliar (bucătari, ajutoare de educator) să fie majorate și incluse într-un program național de profesionalizare;
 - Normarea posturilor medicale să reflecte durata reală a programului de activitate în grădinițe.
10. **Investiții în infrastructură pentru educația fizică și sănătate**, prin amenajarea de săli de sport dotate corespunzător în grădinițele din toate regiunile țării, inclusiv mediul rural.

PSDE susține o reformă sistemică a educației timpurii, axată pe demnitatea profesională a educatorului, respectul pentru copil și responsabilitatea statului în asigurarea unui început echitabil pentru fiecare copil din Republica Moldova.

VII. Atractivitatea carierei didactice – salarizare echitabilă, diferențiată și motivantă

Problema: Cariera didactică – de la educatori și profesori până la cadrele universitare – a devenit tot mai puțin atractivă în Republica Moldova. **Salariile insuficiente și lipsa unui sistem coerent de recompensare a performanței** au subminat motivația profesională și au alimentat exodul de cadre. În pofida reformelor anunțate, sistemul continuă să ignore diferențierea ierarhică și specificul fiecărui nivel educațional.

Situația actuală: În anul 2023, un profesor debutant câștiga **7620 lei lunar**, iar un cadru didactic cu peste 20 de ani de experiență și grad didactic superior – **11 100 lei**, în timp ce **salariul mediu pe economie a fost de 12 354,7 lei**, potrivit datelor oficiale ale Biroului Național de Statistică. **Salariul mediu în învățământ continuă să fie sub nivelul mediu pe economie**, o tendință persistentă în ultimii șase ani. Situația este și mai gravă în învățământul superior: sporurile pentru titlurile științifice (600 lei pentru doctor, 1100 lei pentru doctor habilitat) **au rămas neschimbate de peste un deceniu**. Propunerile recente ale guvernului de a crește aceste sporuri la 4000 și 4500 lei, cu o diferență de doar 500 lei între titluri, au fost percepute ca o **subminare a ierarhiei academice și a meritocrației**.

Soluția: PSDE consideră că **atractivitatea carierei didactice trebuie reconstruită printr-o salarizare echitabilă, diferențiată și predictibilă**, după cum urmează:

- **Revizuirea Legii nr. 270/2018**, astfel încât niciun cadru didactic cu peste 5 ani vechime să nu aibă **un salariu de bază** mai mic decât salariul mediu pe economie, indiferent de nivelul de învățământ;
- **Instituirea unui sistem unitar și progresiv de sporuri pentru gradele didactice și științifice**, bazat pe un coeficient unic de creștere (ex. 1,5) între treptele succesive, pentru a susține meritocrația și coerența carierei educaționale și științifice. Astfel, sporurile acordate pentru gradele didactice (în învățământul general și profesional tehnic) și cele pentru titlurile științifice (în învățământul superior) vor forma un sistem integrat și echitabil de recompensare a excelenței, cu ajustări anuale în funcție de rata inflației și condițiile socio-economice. Sporurile pentru titlurile științifice (doctor, doctor habilitat) vor fi privite ca o continuare firească a progresului profesional, după modelul sporurilor pentru gradele didactice.
- **Introducerea unui spor pentru membrii desemnați ai Academiei de Științe a Moldovei**, în mărime echivalentă cu sporul prevăzut pentru titlul de doctor habilitat. De asemenea, **indemnizațiile pentru membrii titulari și membrii corespondenți ai AȘM vor fi ajustate anual** în funcție de inflație, pentru a asigura recunoașterea reală a contribuției acestora la dezvoltarea științei naționale și la promovarea valorilor academice
- **Stabilirea unui mecanism național de evoluție salarială în cariera didactică și științifică**, bazat pe performanță, experiență și implicare instituțională.

VIII. Debirocratizarea sistemului educațional și de cercetare: pentru un cadru integrat, eficient și orientat spre calitate și inovație

Problema: Sistemul de educație și cercetare din Republica Moldova suferă de o **birocratizare excesivă**, care consumă timpul și energia cadrelor didactice și cercetătorilor. În loc să se dedice procesului de predare, inovării și cercetării, aceștia sunt constrânși să completeze volume mari de rapoarte, dări de seamă, ajustări multiple a curriculum-urilor în dependență de apariția și implementarea unui proiect sau altul la MEC.

Situația actuală: Educatorii din grădinițe, profesorii școlari și cei universitari și cercetătorii petrec un timp disproporționat pe sarcini administrative și justificative, dictate de regulamente rigide și indicatori cantitativi formali. În particular, **procedurile de acreditare a programelor de studii coordonate de ANACEC** au devenit excesiv de birocratizate, iar evaluările se concentrează mai mult pe dosare formale decât pe conținutul educațional real sau calitatea procesului didactic. Deși Ministerul Educației și Cercetării a anunțat începând din anul 2018 măsuri de debirocratizare în sistemul general de educație, realitatea din teren arată contrariul: cadrele didactice sunt în continuare împovărate cu raportări redundante, formulare inutile și

sarcini administrative repetate. În loc să simplifice, digitalizarea a generat o multiplicare a platformelor (SIME, SAPD, eCATALOG, etc.), care cer aceleași informații în mod repetat.

Soluția: PSDE propune o **debirocratizare sistemică** a întregului sistem educațional și de cercetare prin:

- **Revizuirea metodologiilor ANACEC privind evaluarea și acreditarea programelor de studii**, astfel încât accentul să fie pus pe calitatea conținutului educațional și rezultatele reale ale învățării, nu pe birocrăția formală și acumularea inutilă de documente;
- **Extinderea perioadei de valabilitate a certificatului de acreditare de la 5 la 10 ani** în scopul reducerii poverii administrative și financiare asupra instituțiilor de învățământ superior și creării unui cadru predictibil pentru planificarea academică.
- **Stabilirea unui termen de minimum 5 ani** pentru revizuirea planurilor de învățământ și a curriculum-urilor unităților de curs, pentru a asigura stabilitate și coerență în procesul educațional.
- **Ajustarea normei didactice și științifico-didactice** la media statelor membre ale Uniunii Europene, în vederea consolidării timpului alocat activităților de predare, cercetare și formare profesională de calitate.
- **Revizuirea procedurii de atestare a cadrelor didactice** din învățământul general (preșcolar, primar, gimnazial, liceal și profesional-tehnic), prin transformarea reexaminării periodice obligatorii (la fiecare 4 ani) pentru menținerea gradului didactic într-o opțiune voluntară, aplicabilă doar acelor cadre care doresc promovarea la un grad superior.
- **Prelungirea automată a contractelor de muncă** pentru cadrele didactice universitare titulare – pentru doctorii habilitați, profesorii universitari și conducătorii de doctorat – în baza performanței profesionale.
- **NU reformelor inutile de dragul proiectelor în educație** care modifică frecvent curriculum-ul, structura anului școlar sau sistemele de evaluare doar pentru a justifica finanțări externe. Educația are nevoie de stabilitate, coerență și politici durabile, centrate pe calitate, echitate și nevoile reale ale elevilor și profesorilor.
- **Simplificarea procesului de transfer al doctoranzilor** de la o instituție de învățământ superior la alta, în cazul în care conducătorul științific activează în școala doctorală a universității în care doctorandul dorește să continue studiile. Transferul trebuie să fie facilitat prin proceduri clare, transparente și eficiente, în beneficiul calității cercetării și al progresului academic.
- **Crearea unui sistem informațional național integrat și inteligent**, care să unifice toate platformele, să preia automat datele și să reducă sarcinile manuale.
- **Revizuirea reglementărilor birocratice în învățământul preuniversitar** în urma consultărilor directe cu cadrele didactice.

DREPTATE SOCIALĂ

Republica Moldova se confruntă astăzi cu cea mai gravă criză demografică din ultimii 200 de ani. Țara se depopulează într-un ritm amețitor, numărul oamenilor care mor l-a depășit cu mult pe cel al copiilor care se nasc, tinerele familii pleacă, bătrânii suferă în siguranță, satele se pustiesc, iar în acest ritm, riscăm să pierdem cea mai importantă resursă – resursa umană.

Fără oameni nu se poate face nimic, de aceea, este necesar să investim, în primul rând, în oamenii noștri. Să avem grijă de bătrânii rămași fără ajutor, de copiii fără părinți, să ajutăm tinerele familii și să le încurajăm să nască prunci, să avem asistenți sociali bine pregătiți și remunerați corespunzător în orice sat, în orice comunitate.

Astăzi, sistemul social este sufocat de birocrație, politizat și rupt de realitate. Au fost create agenții parazitare, s-au dublat raportările, iar cei vulnerabili nu au simțit nicio îmbunătățire.

De aceea, PSDE propune o reformă reală a protecției sociale:

- Desființarea agențiilor căpușă și direcționarea banilor către servicii reale pentru vârstnici, persoane cu dizabilități și copii vulnerabili.
- Profesionalizarea sistemului, eliminarea angajărilor politice, creăm cariere reale pentru asistenții sociali.
- Lărgim serviciile de tip familial și comunitar, reformăm plasamentele și construim parteneriate reale între stat, societate și ONG-uri.

Un stat social puternic înseamnă că niciun om nu este lăsat în urmă. Moldova nu poate progresa dacă un milion de cetățeni trăiesc la limita demnității.

Crearea unui sistem de protecție socială echitabil, profesionist și eficient, axat pe nevoile reale ale oamenilor, în special ale celor mai vulnerabili, prin măsuri coerente de reformă, sprijin direct, incluziune socială, transparență și consolidare a rețelei de servicii comunitare.

Asigurarea unui sistem de protecție socială echitabil, eficient și incluziv, care să garanteze demnitatea, siguranța și bunăstarea tuturor cetățenilor Republicii Moldova, cu accent pe grupurile vulnerabile: copii, persoane cu dizabilități, vârstnici, familii monoparentale și comunități rurale.

COMPARTIMENT 1: Reforma sistemului social

Scop: Construirea unui sistem profesionist, apolitic și funcțional.

Obiective:

- ✓ Despolitizarea completă a MMPS și ANAS
- ✓ Concursuri reale pentru funcții, nu mimări
- ✓ Eliminarea dublării funcțiilor administrative
- ✓ Revizuirea reformei RESTART pentru rezultate reale
- ✓ Reorganizarea structurii teritoriale cu specialiști calificați

Teza nr. 1.

Problema: Sistemul de asistență socială din Republica Moldova este grav afectat de disfuncționalități structurale și operaționale care compromit eficiența, calitatea serviciilor și încrederea cetățenilor în instituțiile statului.

Situația actuală: Asistența socială se bazează pe un cadru învechit, fragmentat și excesiv birocratizat. Serviciile sociale sunt distribuite inechitabil și sunt aplicate neuniform la nivel teritorial. Lipsa de personal calificat, politizarea funcțiilor, volumul excesiv de raportări și suprapunerea competențelor între structurile implicate duc la ineficiență și demotivare profesională. Mecanismele de monitorizare și evaluare sunt slabe, iar beneficiarii nu sunt integrați în procesul de luare a deciziilor. Totodată, persoanele vulnerabile – copii, vârstnici, persoane cu dizabilități – nu beneficiază de intervenții reale, adaptate nevoilor lor specifice.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Reformarea profundă a sistemului de asistență socială, cu accent pe calitatea serviciilor, nu pe volum birocratic;
- ✓ Depolitizarea funcțiilor și profesionalizarea resursei umane din sistem;
- ✓ Crearea unui cadru unitar de funcționare a serviciilor sociale, aplicabil echitabil la nivel național;
- ✓ Investiții în formarea continuă a specialiștilor și motivarea acestora prin condiții de muncă decente și recunoaștere profesională;

- ✓ Introducerea unei baze de date naționale integrate pentru urmărirea cazurilor și evaluarea rezultatelor;
- ✓ Întărirea colaborării dintre autoritățile centrale și cele locale, cu responsabilizare clară;
- ✓ Implicarea activă a beneficiarilor, a societății civile și a comunității în definirea și evaluarea politicilor sociale.

Impact: Prin aplicarea acestor soluții, PSDE va restabili încrederea cetățenilor în instituțiile sociale ale statului. Sistemul de asistență socială va deveni funcțional, echitabil și centrat pe om, oferind sprijin real celor care au cea mai mare nevoie – nu doar hârtii, ci soluții concrete. Astfel, protecția socială va deveni un pilon de stabilitate și solidaritate socială într-o Moldovă modernă și dreaptă.

Teză nr. 2

Problema: La un an de la lansare, reforma „RESTART” s-a dovedit a fi o inițiativă dezechilibrată, care nu și-a atins obiectivele declarate și a generat incertitudine în sistemul de asistență socială.

Situația actuală: Deși scopul declarat al reformei era simplificarea și eficientizarea sistemului, aplicarea în practică a dus la confuzie și demotivare. Angajații din teritoriu semnalează lipsa unei viziuni clare, absența unei susțineri financiare reale și creșterea sarcinilor birocratice. Comunicarea deficitară între autoritățile centrale și structurile locale a amplificat haosul, iar direcția de dezvoltare a sistemului rămâne neclară. În loc să aducă stabilitate și progres, „RESTART” a creat incertitudine și blocaje funcționale.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Reevaluarea urgentă a reformei „RESTART” cu implicarea reală a specialiștilor din teritoriu și a beneficiarilor;
- ✓ Stabilirea unei strategii clare, pe termen mediu și lung, privind modernizarea sistemului de asistență socială;
- ✓ Asigurarea resurselor financiare și logistice necesare pentru implementarea reformei în condiții reale, nu doar pe hârtie;
- ✓ Simplificarea fluxurilor de lucru și eliminarea sarcinilor birocratice inutile;
- ✓ Crearea unui mecanism de consultare continuă între autoritățile centrale și cele locale, pentru o aplicare uniformă și corectă a reformei.

Impact: Aplicarea acestor măsuri va transforma reforma dintr-o inițiativă confuză într-o politică coerentă și eficientă. Printr-o abordare realistă, participativă și profesionistă, PSDE va reda claritatea și stabilitatea sistemului social, asigurând servicii eficiente pentru cetățeni și condiții demne pentru angajați. Astfel, reforma va deveni un real progres, nu doar un slogan.

Teză nr. 3 Raportarea eronată și lipsa de transparență subminează reformele în asistența socială.

Problema: Promovarea unor date false și a unor rapoarte inexacte distorsionează realitatea din sistemul de asistență socială, afectând credibilitatea și transparența reformelor.

Situația actuală: Platforma „POWERBI”, introdusă în cadrul reformei „RESTART” pentru monitorizarea serviciilor sociale la nivel național, conține erori majore și prezintă o imagine denaturată a situației reale. Rezultatele prezentate drept succese ascund adevăratele dificultăți și deficiențe ale sistemului, împiedicând o evaluare obiectivă și luarea de măsuri corective. Această practică afectează în mod direct încrederea cetățenilor în autorități și oprește progresul real.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Revizuirea și corectarea imediată a datelor și indicatorilor sociali raportați;
- ✓ Implementarea unui sistem transparent și independent de monitorizare și evaluare a serviciilor sociale;
- ✓ Implicarea societății civile și a experților în procesul de verificare a datelor;
- ✓ Publicarea regulată a rapoartelor corecte, cu acces deschis și comprehensibil pentru cetățeni;
- ✓ Promovarea unei culturi a responsabilității și onestității în raportarea oficială.

Impact: Asigurarea unei raportări corecte și transparente va contribui la creșterea încrederii publice, la luarea deciziilor informate și la implementarea unor reforme autentice, eficiente și orientate către nevoile reale ale cetățenilor. PSDE se angajează să promoveze responsabilitatea și integritatea în gestionarea domeniului social.

Teza 4 : Raportări fictive și evaluări formale – o imagine falsă a protecției sociale.

Problema: Manipularea raportărilor și evaluărilor în cadrul sistemului de protecție socială compromise grav misiunea de sprijin real al persoanelor vulnerabile. Birocrația de fațadă, alimentată de cerințe politice de imagine, înlocuiește intervenția reală cu tabele colorate și activități „pe hârtie”.

Situația actuală: În numeroase structuri teritoriale ale Agenției Naționale pentru Asistență Socială se practică:

- ✓ întocmirea de rapoarte săptămânale formale, în care accentul se pune pe forma grafică (culori, aliniere, layout), nu pe conținutul real;
- ✓ simularea activităților de evaluare și monitorizare, fără sprijin concret pentru beneficiari;
- ✓ presiuni asupra angajaților de a raporta cazuri fictive, rezultate cosmetizate sau acoperirea artificială a teritoriului;
- ✓ vizite și intervenții doar în acte, fără continuitate sau soluții reale pentru nevoile persoanelor vulnerabile.

Aceste practici nu doar că denaturează realitatea, dar creează o imagine falsă a eficienței sistemului și împiedică alocarea corectă a resurselor.

Soluții PSDE: se propune o resetare a sistemului de raportare și evaluare, axată pe realitate, impact și profesionalism, nu pe cosmetizarea cifrelor. Măsuri-cheie:

- ✓ Digitalizarea inteligentă a raportărilor – cu verificare automată a coerenței și posibilitatea corelării datelor cu acțiunile din teren;
- ✓ Eliminarea indicatorilor de imagine impuși politic și înlocuirea acestora cu indicatori de impact real asupra vieții beneficiarilor;
- ✓ Evaluări externe independente și audit social periodic, care să confirme veridicitatea datelor și acoperirea reală a nevoilor;
- ✓ Instruirea personalului în managementul de caz centrat pe beneficiar, nu pe bifarea formală a activităților;
- ✓ Sancționarea abaterilor instituționale care generează raportări fictive și recompensarea bunelor practici verificate din teren.

Impact:

- ✓ Refacerea încrederii în instituțiile de protecție socială prin transparență și rezultate concrete;
- ✓ Alocarea corectă și eficientă a resurselor, în funcție de realitatea socială, nu de rapoarte false;
- ✓ Creșterea calității serviciilor sociale oferite și reducerea abandonului instituțional al beneficiarilor;
- ✓ Dezvoltarea unei culturi organizaționale bazate pe adevăr, performanță și empatie – nu pe obediență și imagine de fațadă.
- ✓ Promovarea unei culturi a responsabilității reale în asistența socială, în care fiecare cifră reflectă un destin schimbat, nu doar o celulă dintr-un tabel formal.

Teză nr.4. Politizarea excesivă și lipsa meritocrației subminează buna guvernare în Republica Moldova

Problema: Politizarea profundă a numirilor în funcțiile publice și ignorarea criteriilor meritocratice au devenit obstacole majore în dezvoltarea unei administrații publice eficiente și corecte.

Situația actuală: Funcțiile cheie în instituțiile statului, inclusiv în domenii sensibile precum asistența socială, educația sau sănătatea, sunt ocupate adesea de persoane numite pe criterii de loialitate politică, nu pe baza competenței profesionale. Această practică periculoasă a condus la promovarea unor persoane nepregătite, care folosesc funcțiile publice pentru interese personale sau în scopul protejării unor cercuri de afaceri. În lipsa unei viziuni strategice și a capacităților de management, instituțiile publice devin inefficiente, iar resursele sunt gestionate defectuos.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Introducerea unui cadru legal strict pentru depolitizarea funcțiilor publice, cu reguli clare de selecție și evaluare;
- ✓ Organizarea de concursuri transparente, naționale, pentru ocuparea funcțiilor de conducere, sub supravegherea unor comisii independente;

- ✓ Stabilirea unui sistem de evaluare a performanței în funcțiile publice, legat de rezultate, nu de apartenența politică;
- ✓ Instituirea unui mecanism de sancționare a numirilor politice abuzive sau a conflictelor de interese;
- ✓ Promovarea unei culturi a meritului și profesionalismului în instituțiile statului, prin formare continuă și recunoaștere publică a competenței.

Impact:

Depolitizarea administrației publice va duce la întărirea instituțiilor statului, la gestionarea eficientă a resurselor și la creșterea încrederii cetățenilor. O conducere competentă și profesionistă va însemna politici publice bine gândite, aplicate corect și cu rezultate vizibile în viața oamenilor. PSDE se angajează să construiască un stat meritocratic, în care funcția publică este un act de responsabilitate, nu un privilegiu de partid.

Teza nr. 5: Direcționarea corectă a reformei în sistemul de protecție socială.

Problema: Reforma protecției sociale riscă să rămână inefficientă dacă nu este susținută de măsuri reale de modernizare instituțională, valorizare a personalului și implicare comunitară.

Situația actuală: Sistemul de protecție socială este afectat de:

- ✓ salarii mici și lipsa motivației în rândul specialiștilor din domeniu;
- ✓ birocrație excesivă și orientare spre documente, nu spre rezultate;
- ✓ lipsa unor mecanisme eficiente de evaluare a impactului real al serviciilor;
- ✓ infrastructură socială insuficient dezvoltată, mai ales în mediul rural;
- ✓ colaborare slabă cu ONG-urile și implicare redusă a comunității locale.

Soluții PSDE: Pentru o reformă eficientă și sustenabilă, PSDE propune:

- ✓ Revalorizarea resursei umane prin salarii decente, formare continuă și condiții de muncă moderne pentru angajații din asistență socială;
- ✓ Debirocratizarea sistemului, cu simplificarea procedurilor și accent pe calitatea intervenției, nu pe volumul raportărilor;
- ✓ Crearea unor mecanisme reale de monitorizare a impactului, prin evaluarea efectelor asupra vieții beneficiarilor;
- ✓ Investiții masive în infrastructura socială locală, inclusiv centre comunitare, echipe mobile și servicii specializate accesibile în zonele rurale;
- ✓ Parteneriate reale cu societatea civilă, prin implicarea ONG-urilor și a comunităților în furnizarea și monitorizarea serviciilor.

Impact: Un sistem de protecție socială eficient, profesionist și apropiat de oameni, capabil să răspundă real nevoilor beneficiarilor și să contribuie la reducerea excluziunii sociale în Republica Moldova.

Teza nr. 6. Depolitizarea sistemului social – condiție esențială pentru echitate și eficiență.

Problema: Politizarea sistemului de asistență socială compromite echitatea, profesionalismul și funcționarea eficientă a instituțiilor, afectând direct viața beneficiarilor vulnerabili.

Situația actuală: În Republica Moldova, funcțiile de conducere din direcțiile de asistență socială și agențiile de protecție sunt adesea ocupate pe criterii politice, nu meritocratice. Deciziile privind alocarea resurselor sociale sunt influențate de interese electorale, ceea ce duce la:

- ✓ distribuirea inechitabilă a sprijinului social;
- ✓ favorizarea anumitor comunități sau persoane loiale politic;
- ✓ crearea unei relații de dependență între beneficiar și partid;
- ✓ demotivarea specialiștilor profesioniști excluși din funcții;
- ✓ blocarea reformelor reale în funcție de cine se află la guvernare.

Soluții PSDE: Pentru asigurarea unui sistem corect și funcțional, PSDE propune:

- ✓ Depolitizarea completă a funcțiilor de conducere din instituțiile de asistență socială, prin recrutare bazată pe competență, nu afiliere;
- ✓ Crearea unui cadru legal clar care să sancționeze utilizarea resurselor sociale în scopuri politice sau electorale;
- ✓ Mecanisme transparente de alocare a sprijinului social, cu criterii publice, verificabile și nediscriminatorii;
- ✓ Protecția și promovarea specialiștilor apolitici, prin stabilitate în carieră și protejarea profesionalismului;
- ✓ Supraveghere independentă asupra activității instituțiilor sociale, cu implicarea societății civile și mass-mediei.

Impact:

- ✓ Un sistem de protecție socială echitabil, bazat pe nevoile reale ale oamenilor, nu pe loialitate politică.
- ✓ Creșterea încrederii publice în instituțiile statului și motivarea profesioniștilor să contribuie la un sistem modern, eficient și centrat pe beneficiar.

Teza 7: De la sprijin social la instrument politic – denaturarea protecției sociale în scop electoral.

Problema: O practică tot mai frecventă și gravă în preajma alegerilor este utilizarea politicilor sociale ca instrument de influență politică. În loc să fie un mecanism de sprijin echitabil și

predictibil pentru persoanele vulnerabile, ajutoarele financiare sau materiale devin „pomeni electorale” – distribuite haotic, netransparent și condiționat de contextul electoral.

Situația actuală: În ultimele cicluri electorale, se constată că:

- ✓ Guvernul, prin Ministerul Muncii și Protecției Sociale, intensifică distribuirea de ajutoare ocazionale înainte de alegeri, fără criterii clare sau durabilitate;
- ✓ Aceste practici creează o dependență politică în rândul populației vulnerabile, care ajunge să asocieze sprijinul social cu loialitatea electorală; Se afectează profund demnitatea beneficiarilor, transformați în „masă electorală” captivă, și nu în cetățeni cu drepturi egale;
- ✓ Bugetele sunt distorsionate, direcționând resurse importante spre acțiuni de imagine, în detrimentul unor reforme structurale necesare;
- ✓ Fondurile europene, care ar trebui să susțină sisteme durabile, sunt uneori deturnate spre acțiuni populiste, în contradicție cu principiile de transparență și eficiență ale UE.

Soluții: PSDE propune o depolitizare completă a ajutoarelor sociale și o reconstrucție a cadrului legal pentru sprijinul financiar acordat persoanelor vulnerabile.

Măsuri esențiale:

- ✓ Crearea unui cadru legal clar, echitabil și predictibil, care să stabilească explicit tipurile de ajutoare, beneficiarii eligibili și sursele bugetare;
- ✓ Introducerea unui plafon anual garantat pentru ajutoarele sociale, diferențiat pe categorii (familii numeroase, persoane vârstnice, persoane singure, etc.), alocat în funcție de nevoile reale și verificabile;
- ✓ Adoptarea unei interdicții legale privind acordarea de ajutoare sociale neplanificate în ultimele 6 luni preelectorale, cu excepția situațiilor de urgență declarate oficial;
- ✓ Separarea clară a fondurilor UE de acțiunile de sprijin ocazional, cu mecanisme stricte de monitorizare și audit extern independent;
- ✓ Campanii de informare și educație socială, pentru ca beneficiarii să înțeleagă că ajutorul social este un drept, nu o favoare politică.

Impact:

- ✓ Eliminarea presiunii electorale asupra celor vulnerabili, care vor beneficia de sprijin constant și predictibil, indiferent de ciclurile electorale;
- ✓ Creșterea încrederii în instituțiile publice, care vor acționa transparent, echidistant și profesionist;
- ✓ Utilizarea corectă a fondurilor europene, în acord cu obiectivele de incluziune și coeziune socială;
- ✓ Reducerea populismului și a manipulării electorale, prin instituționalizarea sprijinului social și depolitizarea deciziilor bugetare.
- ✓ Asistență socială garantată prin lege, nu condiționată de campanii. O societate echitabilă nu se construiește prin pomeni electorale, ci prin reguli clare, aplicate tuturor, în afara oricărei influențe politice.

Teza nr. 15. Eliminarea dublării de funcții în cadrul MMPS și al instituțiilor desconcentrate – premisă pentru eficiență și responsabilitate.

Problema: Suprapunerea atribuțiilor între Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS), agențiile subordonate și instituțiile desconcentrate generează confuzie, ineficiență și un risc major ca responsabilitatea pentru eșecuri să nu fie asumată de nimeni.

Situația actuală: În prezent, mai multe structuri din sistemul de asistență socială desfășoară activități similare sau paralele, fără o delimitare clară de competențe:

- ✓ Inspectoratul Social de Stat „controlează respectarea legislației”, în timp ce subdiviziunile Agențiilor/STAS „evaluează și monitorizează performanțele”;
- ✓ Unii „asigură implementarea serviciilor”, alții le „gestionează” sau „acreditează prestatorii”;
- ✓ Aceste suprapuneri duc la dublă raportare, utilizare neclară a resurselor și o birocrație excesivă.
- ✓ Această fragmentare administrativă complică procesul de luare a deciziilor și afectează calitatea serviciilor sociale oferite populației.

Soluții PSDE: Pentru clarificarea responsabilităților instituționale și creșterea eficienței, PSDE propune:

- ✓ Audit instituțional detaliat în cadrul MMPS, pentru a identifica suprapunerile de atribuții și funcțiile fără valoare adăugată;
- ✓ Reorganizarea profundă a structurii administrative prin:
- ✓ lichidarea agențiilor și subdiviziunilor care dublează activități;
- ✓ integrarea funcțiilor complementare într-un cadru coerent și eficient;
- ✓ reducerea birocrației și simplificarea fluxurilor decizionale.
- ✓ Redirecționarea resurselor economisite către serviciile sociale locale, unde nevoile sunt reale și urgente.

Impact:

- ✓ Clarificarea atribuțiilor și asumarea responsabilității pentru rezultate;
- ✓ Scăderea cheltuielilor administrative și eliminarea structurilor ineficiente;
- ✓ Optimizarea utilizării fondurilor publice în beneficiul direct al cetățenilor;
- ✓ Creșterea calității și accesibilității serviciilor sociale la nivel local;
- ✓ Consolidarea bunei guvernări și a responsabilității instituționale.
- ✓ Această reformă va crea un sistem funcțional, clar structurat și orientat către beneficiari, reducând dependența de structuri centrale ineficiente.

Teza nr. 20 : Reforma socială – între stagnare administrativă și realitate ignorată.

Problema: Reforma în domeniul protecției sociale, lansată sub denumirea „Restart”, a fost anunțată ca un proces profund de modernizare a sistemului de asistență socială. Totuși, la un an și jumătate de la inițiere, aceasta rămâne mai degrabă un exercițiu birocratic decât o

transformare reală, stagnând în etape formale și neproducând efecte vizibile pentru beneficiarii finali.

Situația actuală:

- ✓ Beneficiarii reali – persoanele vulnerabile – resimt puțin sau deloc schimbarea, continuând să trăiască în sărăcie și excluziune;
- ✓ Reforme anunțate, precum digitalizarea, extinderea serviciilor sociale și reducerea birocrăției, sunt blocate sau întârziate în faze de proiectare;
- ✓ Persistă confuzii administrative și suprapuneri de competențe între structurile statului – agenții, direcții raionale, inspectorate teritoriale – ceea ce duce la ineficiență și risipă de resurse;
- ✓ Reforma este dominată de raportări formale și cosmetizarea indicatorilor, fără monitorizare reală a impactului asupra calității vieții beneficiarilor;
- ✓ Nu există o viziune coerentă și integrată asupra incluziunii sociale, ceea ce face ca acțiunile să rămână punctuale, fragmentare și ineficiente în combaterea sărăciei.

Soluții: PSDE propune reluarea reformei pe baze realiste și orientate spre cetățean, cu accent pe funcționalitate și impact direct. Principalele direcții:

- ✓ Audit independent și transparent al stadiului reformei „Restart” și al cheltuirii fondurilor alocate;
- ✓ Clarificarea competențelor instituționale, prin reorganizarea coerentă a agențiilor și direcțiilor, în baza principiului „un responsabil – o sarcină”;
- ✓ Accelerarea digitalizării reale, nu doar a platformelor decorative, prin crearea unui ghișeu unic electronic pentru toate serviciile sociale;
- ✓ Debirocratizarea radicală a procedurilor, prin reducerea numărului de acte și simplificarea criteriilor de eligibilitate pentru beneficiari;
- ✓ Extinderea serviciilor sociale la nivel comunitar, cu finanțare directă pentru primării, în special în localitățile rurale și defavorizate;
- ✓ Crearea unui cadru național integrat pentru incluziune socială, care să coordoneze toate intervențiile publice, cu obiectiv clar: reducerea cu 30% a sărăciei extreme până în 2030.

Impact:

- ✓ Beneficiarii vulnerabili vor primi sprijin real, accesibil și predictibil, fără piedici administrative;
- ✓ Sistemul social va deveni funcțional, coerent și centrat pe nevoile cetățeanului, nu pe hârtii și PR guvernamental;
- ✓ Administrația publică va fi degrevată de suprapuneri și blocaje, funcționând eficient pe baze clare de responsabilitate;
- ✓ Încrederea în reforma socială va crește, iar fondurile investite vor genera schimbare vizibilă la firul ierbii;
- ✓ Republica Moldova va avea un model de incluziune socială modern, compatibil cu bunele practici europene și adaptat realităților locale.

- ✓ Reforma socială o realitate resimțită de fiecare copil flămând, vârstnic abandonat sau familie aflată în dificultate.

COMPARTIMENT 2: Protecția copilului și sprijinul familial

Scop: Prevenirea separării copilului de familie și asigurarea drepturilor copilului.

Obiective:

- ✓ Lansarea centrelor multifuncționale pentru familii
- ✓ Sprijin emoțional și financiar pentru părinții tineri
- ✓ Servicii de consiliere pentru familii aflate în divorț/conflict
- ✓ Reforma completă a sistemului de adopție
- ✓ Echipe mobile pentru cazurile de comportament deviant
- ✓ Suport specializat pentru copiii cu dizabilități

Teza nr.21

Problema: Lipsa educației timpurii pentru tinerii care devin părinți generează situații în care aceștia nu sunt pregătiți corespunzător pentru creșterea și îngrijirea copiilor, ceea ce conduce la neglijare, subnutriție, abandon și, în cazuri grave, decesul copiilor

Situația actuală: Mulți tineri părinți nu dispun de informații și competențe esențiale privind îngrijirea, alimentația și dezvoltarea sănătoasă a copiilor. Lipsa accesului la programe de educație parentală timpurie face ca nevoile fundamentale ale copiilor să fie neglijate. Ca urmare, copiii sunt expuși riscurilor de neglijare, subalimentație, abandon și sănătate precară, cu consecințe grave asupra vieții și dezvoltării lor.

Soluții propuse:

PSDE susține implementarea unor programe naționale de educație timpurie și sprijin parental, prin:

- ✓ Introducerea și extinderea accesului la cursuri obligatorii de educație parentală pentru tinerii înainte și după naștere.
- ✓ Dezvoltarea unor servicii integrate de consiliere și suport pentru părinți în primii ani de viață ai copilului.
- ✓ Campanii de informare publică care să promoveze bune practici de îngrijire și alimentație sănătoasă a copiilor.
- ✓ Colaborarea cu instituțiile de învățământ, servicii medicale și sociale pentru identificarea și sprijinirea familiilor vulnerabile.

Impact așteptat:

- ✓ Creșterea nivelului de pregătire și responsabilitate a tinerilor părinți.

- ✓ Reducerea cazurilor de neglijare, subnutriție și abandon infantil.
- ✓ Îmbunătățirea stării de sănătate și dezvoltare a copiilor în primii ani de viață.
- ✓ Consolidarea unui mediu familial sănătos și protector pentru copii.

Teza nr. 22

Problema: Drepturile părinților, bunicilor și fraților/surorilor care locuiesc separat sunt frecvent încălcate de părintele îngrijitor al copilului, iar soluționarea conflictelor de către autoritățile tutelare este parțială și inefficientă. Lipsa unui mecanism clar și funcțional pentru implementarea programelor care să asigure egalitatea parentală și comunicarea copilului cu ambii părinți conduce la alienare parentală și traume emoționale severe.

Situația actuală: Deși legea prevede drepturi egale pentru ambii părinți, în practică programele și intervențiile nu respectă acest principiu, în special când copilul locuiește la unul dintre părinți. Copilul este adesea influențat să ia partea părintelui la domiciliu, ceea ce generează alienare parentală față de celălalt părinte. Prevederile articolului 64 privind exercitarea drepturilor părintești nu sunt efectiv executate și nu există sancțiuni eficiente pentru nerespectarea lor. Autoritățile nu pot responsabiliza adecvat nici părintele beneficiar al programului, nici pe celălalt, iar amenziile aplicate sunt insuficiente pentru a preveni încălcările. Ca rezultat, mulți copii suferă traume emoționale profunde, fiind complet sau parțial decuplați de celălalt părinte, ceea ce afectează dezvoltarea lor armonioasă și echilibrată.

Soluții propuse: PSDE propune elaborarea și implementarea unor mecanisme clare, eficiente și respectuoase ale drepturilor ambilor părinți, prin:

- ✓ Crearea unui cadru legal și procedural clar pentru aplicarea efectivă a prevederilor privind exercitarea drepturilor părintești, cu măsuri coercitive eficiente.
- ✓ Dezvoltarea unor programe obligatorii de mediere și consiliere familială, care să faciliteze comunicarea și colaborarea între părinți.
- ✓ Introducerea unor sancțiuni reale și proporționale pentru încălcarea drepturilor părintești și pentru actele de alienare parentală.
- ✓ Instruirea personalului responsabil din autoritățile tutelare pentru a gestiona eficient conflictele familiale și a proteja drepturile copilului și ale ambilor părinți.
- ✓ Promovarea dreptului copilului de a menține relații armonioase cu ambii părinți, în interesul superior al copilului.

Impact așteptat:

- ✓ Reducerea cazurilor de alienare parentală și traume emoționale la copii.
- ✓ Asigurarea unui echilibru real al drepturilor și responsabilităților parentale.
- ✓ Îmbunătățirea colaborării dintre părinți în interesul copilului.
- ✓ Creșterea eficienței intervențiilor autorităților tutelare și a aplicării legii.

- ✓ Sprijinirea dezvoltării armonioase și echilibrate a copiilor, cu acces egal la ambii părinți.

Teza nr.23

Problema: Numărul inegal și insuficient de servicii de tip familial dezvoltate în teritoriu, în special în orașe, conduce la instituționalizarea excesivă a copiilor, aceștia nefiind plasați în servicii substitutive familiale adecvate.

Situația actuală: În multe localități, mai ales urbane, serviciile alternative de tip familial (case de tip familial, servicii de îngrijire substitutivă în familie extinsă, plasament familial) sunt extrem de limitate sau inexistente. Lipsa acestor servicii împiedică plasarea copiilor în medii familiare care să le asigure dezvoltarea armonioasă și protecția drepturilor. Ca rezultat, mulți copii sunt instituționalizați în centre rezidențiale, ceea ce afectează negativ bunăstarea și șansele lor de incluziune socială pe termen lung.

Soluții propuse: PSDE susține dezvoltarea echilibrată și extinderea serviciilor de tip familial în toate teritoriile, prin:

- ✓ Elaborarea unei strategii naționale pentru dezvoltarea serviciilor familiale, cu accent pe zonele urbane.
- ✓ Creșterea finanțării și suportului tehnic pentru înființarea și funcționarea caselor de tip familial și altor forme de plasament familial.
- ✓ Instruirea și susținerea persoanelor și familiilor care pot presta servicii de îngrijire substitutivă.
- ✓ Monitorizarea continuă a calității serviciilor și ajustarea politicilor publice conform necesităților reale.

Impact așteptat:

- ✓ Reducerea numărului de copii instituționalizați și creșterea plasamentelor în medii familiale.
- ✓ Îmbunătățirea calității vieții copiilor și dezvoltarea lor într-un cadru apropiat de cel familial natural.
- ✓ Promovarea incluziunii sociale și a șanselor egale pentru copii în risc.
- ✓ Consolidarea rețelei naționale de protecție a copilului prin servicii adaptate realităților locale.

Teza nr. 24

Problema: Sistemul de asistență socială pentru copiii în situație de risc este afectat de proceduri birocratice excesive, resurse umane insuficiente și condiții de muncă neadecvate, ceea ce limitează capacitatea reală de sprijin și monitorizare a familiilor vulnerabile.

Situația actuală: Asistenții sociali trebuie să urmeze o procedură de management de caz foarte complexă, cu formulare și documentație anevoioasă, care descurajează o intervenție activă și rapidă, determinând deseori reducerea asistenței la simple vizite formale. Numărul asistenților sociali în teritoriu este insuficient față de necesarul real al copiilor și familiilor vulnerabile. Deși structurile teritoriale dispun aparent de mijloace auto, asistenții sociali continuă să se deplaseze predominant cu transportul public, ceea ce afectează mobilitatea și frecvența intervențiilor. Specialiștii în protecția drepturilor copilului, deși angajați în număr aparent satisfăcător, se

confruntă cu motivație scăzută, salarii necompetitive, instruire inadecvată și cerințe neclare, ceea ce determină fluctuații mari și plecări din sistem. Numărul și structura unităților specializate în protecția copilului nu sunt clar justificate și valorificate conform prevederilor legale. Drept urmare, puținii specialiști rămași trebuie să gestioneze un volum foarte mare de cazuri, ceea ce reduce calitatea și acoperirea reală a serviciilor. În consecință, familiile vulnerabile sunt asistate doar parțial, iar intervențiile nu răspund întotdeauna nevoilor reale ale copiilor.

Soluții propuse: PSDE susține reformarea sistemului de asistență socială prin:

- ✓ Simplificarea și eficientizarea procedurilor de management de caz, reducând birocrăția și facilitând intervenția promptă și centrată pe nevoile familiei.
- ✓ Creșterea substanțială a numărului de asistenți sociali și specialiști în protecția drepturilor copilului, cu planuri clare de repartizare echitabilă în teritoriu.
- ✓ Asigurarea mijloacelor de transport funcționale și accesibile pentru asistenții sociali, pentru a spori mobilitatea și frecvența vizitelor.
- ✓ Creșterea salariilor și condițiilor de muncă, împreună cu un program eficient de formare profesională continuă, motivând astfel specialiștii să rămână în sistem.
- ✓ Reevaluarea și reorganizarea structurilor specializate în protecția copilului, în conformitate cu legislația în vigoare și nevoile reale ale comunităților.
- ✓ Implementarea unor mecanisme clare de monitorizare și suport pentru asistenții sociali, pentru a preveni supraîncărcarea și burnout-ul profesional.

Impact așteptat:

- ✓ Creșterea calității și acoperirii serviciilor sociale pentru copiii și familiile în situații de risc.
- ✓ Intervenții mai rapide, eficiente și adaptate realităților din teritoriu.
- ✓ Reducerea fluctuației personalului și creșterea motivației profesionale a asistenților sociali și specialiștilor.
- ✓ Consolidarea capacității instituțiilor de protecție a copilului de a preveni și combate riscurile sociale.
- ✓ Îmbunătățirea colaborării dintre serviciile sociale și comunități, pentru un sprijin integrat și sustenabil.

Teza nr. 25

Problema: Copiii rămași în țară în urma plecării părinților peste hotare, deși cu custodie legalizată, sunt expuși riscului de neglijare și abandon din cauza lipsei unei baze de date unice și actualizate cu părinții plecați și custodii, precum și a monitorizării ineficiente și sporadice a situației acestora. Custodele își schimbă frecvent locul de trai, iar revenirea părinților în țară nu este comunicată autorităților, ceea ce limitează intervenția și protecția copiilor.

Situația actuală: Custodia copiilor este formalizată legal, însă nu există un registru centralizat și actualizat care să includă informații despre părinții plecați în străinătate și persoanele care au

custodia. Custodele (bunicii, rudele, bonele) își schimbă domiciliul fără să anunțe serviciile sociale, iar părinții care se întorc în țară nu informează autoritățile. Autoritățile responsabile — asistenți sociali, servicii sociale și autorități locale — dispun de informații fragmentate și neactualizate, ceea ce face ca monitorizarea copiilor să fie rareori eficientă. În absența unui cadru integrat de evidență și monitorizare, copiii pot fi expuși neglijenței, abuzului sau abandonului, iar răspunderea juridică a custodelui este dificil de urmărit.

Soluții propuse: PSDE susține crearea unui sistem integrat, transparent și funcțional pentru protecția copiilor rămași în țară, prin:

- ✓ Implementarea unei baze de date naționale unice și actualizate, care să conțină informații despre părinții plecați peste hotare, custodiile și modificările situației acestora.
- ✓ Introducerea obligativității notificării către serviciile sociale de către custode și părinți cu privire la orice schimbare a domiciliului sau situației copilului.
- ✓ Întărirea capacității serviciilor sociale și a asistenților sociali prin resurse, instruire și metode moderne de monitorizare continuă a situației copiilor.
- ✓ Crearea unor mecanisme clare de responsabilizare și sancționare pentru custodele care încalcă drepturile copilului.
- ✓ Consolidarea colaborării interinstituționale între autorități, servicii sociale, autorități locale și alte părți implicate pentru o coordonare eficientă.
- ✓ Promovarea unor campanii de informare și educare a părinților plecați peste hotare despre responsabilitățile legale privind custodia și protecția copiilor.

Impact așteptat:

- ✓ Creșterea eficienței monitorizării și protecției copiilor aflați în custodie temporară, reducând riscul de neglijare și abandon.
- ✓ Asigurarea unui răspuns prompt și coordonat în cazurile de încălcare a drepturilor copilului.
- ✓ Îmbunătățirea transparenței și evidenței situației acestor copii și familii.
- ✓ Creșterea responsabilității custodelor și a părinților, consolidând siguranța și bunăstarea copilului.
- ✓ Reducerea vulnerabilității copiilor în fața riscurilor sociale și creșterea încrederii în sistemul de protecție socială.

Teza nr. 26

Problema: Lipsa serviciilor familiale specializate și accesibile pentru copiii cu dizabilități severe, împreună cu insuficienta susținere a familiilor, determină abandonul copiilor în instituții rezidențiale. Serviciile de asistență personală și parentală profesionistă pentru acest grup sunt insuficiente, neatractive și subfinanțate, iar alternativele comunitare, precum clasele comunitare, sunt costisitoare și ineficiente, ceea ce agravează procesul de instituționalizare.

Situația actuală:

- ✓ Familiile cu copii cu dizabilități severe primesc sprijin limitat, ceea ce le afectează capacitatea de a-și menține copilul acasă.
- ✓ Serviciile de asistență personală și parentală specializată sunt insuficiente, cu un număr redus de profesioniști disponibili, din cauza condițiilor de muncă neatractive și a finanțării inadecvate.
- ✓ Clasele comunitare sunt percepute ca fiind costisitoare și neoptime pentru dezvoltarea reală a copiilor cu nevoi speciale.
- ✓ Ca rezultat, copiii sunt în mod frecvent plasați în instituții rezidențiale, ceea ce afectează negativ calitatea vieții și dezvoltarea lor.

Soluții propuse: PSDE susține dezvoltarea unui sistem integrat și sustenabil de servicii familiale și comunitare pentru copiii cu dizabilități severe, prin:

- ✓ Creșterea finanțării și atractivității serviciilor de asistență personală și parentală profesionistă, cu stimulente pentru specialiști.
- ✓ Extinderea și optimizarea serviciilor de suport familial, pentru a preveni instituționalizarea.
- ✓ Dezvoltarea unor alternative comunitare eficiente și accesibile, care să asigure o dezvoltare adecvată copiilor cu dizabilități severe.
- ✓ Sprijin direct pentru familii, inclusiv consiliere, formare și suport material, pentru a le menține capacitatea de îngrijire acasă.

Impact așteptat:

- ✓ Reducerea numărului de copii cu dizabilități severe instituționalizați.
- ✓ Creșterea calității vieții și a dezvoltării copiilor în mediul familial și comunitar.
- ✓ Consolidarea capacității familiilor de a susține copiii acasă.
- ✓ Dezvoltarea unei rețele eficiente și accesibile de servicii sociale specializate.

Teza nr.27

Problema: Lipsa serviciilor eficiente și integrate pentru copiii care încalcă repetat legea, dar care nu sunt pasibili de răspundere penală, conduce la recidivă și, în final, la aplicarea măsurilor restrictive severe, inclusiv privarea de libertate, odată cu împlinirea majoratului.

Situația actuală: În Republica Moldova, copiii care comit fapte antisociale repetate, dar care din punct de vedere legal nu pot fi trași penal la răspundere, sunt în majoritatea cazurilor lipsiți de sprijin adecvat.

Deși legislația prevede măsuri alternative (articolul 90 din Codul penal, măsuri educative și de protecție), acestea nu se aplică eficient din cauza:

- ✓ Deficitului de servicii specializate în teritoriu pentru intervenție timpurie și suport multidisciplinar;
- ✓ Lipsa colaborării funcționale între instituțiile educaționale, sociale și de justiție;
- ✓ Carențelor în monitorizarea și prevenirea recidivei.

Acest cumul de deficiențe conduce la repetarea episoadelor infracționale, iar la împlinirea vârstei majoratului, copiii riscă privarea de libertate, o soluție extremă cu efecte negative majore asupra reintegrării sociale.

Consecințe asupra copiilor și societății:

- ✓ Creșterea numărului de tineri care ajung în penitenciare, fără o reabilitare reală și susținută.
- ✓ Impact emoțional, educațional și social profund negativ asupra copiilor, cu efecte pe termen lung.
- ✓ Costuri sociale și economice mari pentru stat, prin menținerea și gestionarea acestor situații în sistemul penitenciar.
- ✓ Vulnerabilizarea comunităților prin perpetuarea unui cerc vicios al delincvenței juvenile.

Soluțiile PSDE pentru prevenirea recidivei și protecția copiilor. PSDE susține crearea și dezvoltarea unui sistem integrat și accesibil de servicii socio-educative și psihosociale în teritoriu, care să vizeze prevenția și susținerea copiilor aflați în conflict cu legea, dar nepenalizabili.

1. Extinderea serviciilor specializate de intervenție timpurie

- ✓ Crearea de echipe multidisciplinare mobile destinate intervenției rapide pentru copiii în risc.
- ✓ Servicii de consiliere psihologică, mediere familială, suport educațional și social.
- ✓ Colaborare strânsă cu școlile, poliția, centrele de sănătate și alte servicii sociale din comunitate.

2. Coordonarea interinstituțională și colaborarea eficientă

- ✓ Instituirea unui mecanism clar de cooperare între autoritățile locale, sistemul de justiție, serviciile sociale și ONG-uri.
- ✓ Dezvoltarea unui sistem informațional comun pentru monitorizarea cazurilor și urmărirea progresului.

3. Programe personalizate de reintegrare și prevenție

- ✓ Dezvoltarea unor programe educaționale alternative și activități socio-recreative care să înlocuiască comportamentele deviante.
- ✓ Implicarea familiei și comunității în procesul de reabilitare.

4. Formare profesională pentru personalul implicat. Instruirea continuă a educatorilor, asistenților sociali, polițiștilor și judecătorilor în domeniul protecției drepturilor copilului și managementul riscului recidivei.

Impactul așteptat

- ✓ Reducerea semnificativă a numărului de copii care comit infracțiuni repetate.
- ✓ Scăderea proporției de tineri care ajung să fie privați de libertate la majorat.
- ✓ Creșterea incluziunii sociale și șanselor de reintegrare a tinerilor în comunitate.
- ✓ Economii bugetare pe termen mediu și lung prin diminuarea costurilor sistemului penitenciar juvenil.
- ✓ Consolidarea siguranței comunităților și a încrederii în sistemul de protecție a copilului.

Teza nr.28

Problema: Copiii cu probleme de sănătate, frații și cei cu statut adoptabil au șanse foarte mici la adopție, din cauza lipsei unor servicii eficiente de pregătire a părinților adoptivi, a procedurilor judiciare complicate și a lipsei unei baze de date unice și transparente privind adopțiile.

Situația actuală: Adopția este un mecanism esențial pentru asigurarea dreptului copiilor fără ocrotire parentală la o familie iubitoare și stabilă. Totuși, în Republica Moldova, copiii cu probleme de sănătate, cei care fac parte din grupuri de frați și cei mai mari ca vârstă se confruntă cu obstacole majore în găsirea unei familii adoptive.

Acest fenomen are următoarele cauze principale:

- ✓ Preferința adoptatorilor pentru copii mici și sănătoși, care reduce drastic șansele copiilor cu nevoi speciale.
- ✓ Proceduri judiciare greoaie în dosarele de decădere din drepturile părintești, cu multe refuzuri, ceea ce prelungește șederea copiilor în servicii rezidențiale.
- ✓ Lipsa unor servicii specializate de pregătire și suport pentru părinții adoptivi, care să îi ajute să accepte și să gestioneze situații complexe.
- ✓ Inexistența unei baze de date centralizate și transparente a copiilor adoptabili și a părinților adoptivi, care să permită o potrivire mai bună și urmărirea procesului.

Consecințe și impact asupra copiilor și familiilor

- ✓ Copiii cu probleme de sănătate sau cei din grupuri de frați rămân prea mult timp în servicii rezidențiale, expuși riscului de izolare, stagnare emoțională și dezvoltare afectată. Cu cât cresc, șansele lor la adopție scad semnificativ, iar reintegrarea socială devine mai dificilă.
- ✓ Cuplurile sau persoanele care ar putea adopta frați sau copii cu nevoi speciale nu sunt pregătite adecvat, ceea ce le descurajează să continue procedura.
- ✓ Lipsa unui sistem unic de evidență reduce transparența proceselor, afectează încrederea publicului și îngreunează accesul la informație.

Soluțiile propuse pentru un sistem eficient și incluziv de adopții. PSDE propune o reformă cuprinzătoare, care să răspundă nevoilor reale ale copiilor și ale părinților adoptivi, prin:

1. Simplificarea și eficientizarea procedurilor judiciare

- ✓ Formarea judecătorilor și personalului juridic pentru a accelera și facilita procesul de decădere a drepturilor părintești acolo unde este necesar.
- ✓ Introducerea unor proceduri standardizate, cu termene clare și consultanță juridică specializată pentru părțile implicate.

2. Dezvoltarea serviciilor de pregătire și suport pentru părinții adoptivi

- ✓ Crearea unor programe obligatorii și gratuite de pregătire preadoptie, axate pe gestionarea copiilor cu nevoi speciale și integrarea fraților.
- ✓ Asigurarea unui suport continuu post-adoptie – consiliere psihologică, grupuri de suport și intervenții specializate.
- ✓ Campanii de informare pentru a crește gradul de conștientizare și acceptare a adopțiilor dificile.

3. Implementarea unei baze de date unice și transparente

- ✓ Crearea unui sistem electronic național, integrat, cu registre uniforme pentru copiii adoptabili și părinții adoptivi.
- ✓ Asigurarea accesului securizat și controlat pentru instituții, ONG-uri și viitori părinți, pentru facilitarea potrivirii optime.
- ✓ Publicarea rapoartelor periodice despre adopții, asigurând transparență și încredere în proces.

4. Susținerea adopției fraților și a copiilor cu nevoi speciale

- ✓ Politici și stimulente speciale pentru familiile care adoptă frați sau copii cu dizabilități (ex: suport financiar, prioritate la servicii medicale și educaționale).
- ✓ Dezvoltarea unor centre de consiliere specializate în nevoile acestor copii și familii.

Impact

- ✓ Creșterea numărului de adopții, inclusiv pentru copiii cu nevoi speciale și grupurile de frați.
- ✓ Reducerea duratei petrecute de copii în servicii rezidențiale, cu efecte pozitive asupra dezvoltării lor emoționale și sociale.
- ✓ Părinți adoptivi mai bine pregătiți, mai încrezători și mai susținuți, reducând riscul de abandon post-adoptie.
- ✓ Un sistem transparent și accesibil, care să întărească încrederea în instituțiile responsabile de protecția copilului.
- ✓ Promovarea unei culturi sociale în care fiecare copil, indiferent de starea sa de sănătate sau apartenența la frăție, are șanse egale la o familie.

Teza nr.29.

Problema: Pachetul minimal de servicii pentru familiile cu copii este subdimensionat și nu răspunde nevoilor reale, perpetuând dependența de asistență socială și risc social.

Situația actuală: Pachetul minimal oferă ajutoare financiare și sociale limitate, fără să includă sprijin locativ real, un element esențial pentru stabilitate. Lipsa accesului garantat la creșe și grădinițe gratuite împiedică părinții, în special pe mame, să revină pe piața muncii. Serviciile de consiliere parentală și suport psihosocial lipsesc aproape complet, ceea ce conduce la dificultăți în gestionarea stresului familial și educației copiilor. Oportunitățile concrete de angajare și reconversie profesională pentru părinții vulnerabili sunt rare și necoordonate. În consecință, familiile vulnerabile au o șansă redusă la reintegrare socială și risc crescut de marginalizare.

Soluțiile propuse de PSDE pentru un pachet minimal extins și integrat. Pentru a sparge acest cerc al dependenței și marginalizării, PSDE propune o reformă cuprinzătoare a pachetului minimal de servicii, axată pe susținerea reală a familiei.

1. Sprijin locativ accesibil și sigur

- ✓ Dezvoltarea și extinderea programelor de locuințe sociale și protejate pentru familii vulnerabile, în parteneriat cu autoritățile locale.
- ✓ Prioritizarea familiilor cu copii mici sau cu nevoi speciale.
- ✓ Facilitarea accesului la chirii subvenționate și servicii publice adecvate.

2. Acces garantat la creșe și grădinițe gratuite

- ✓ Asigurarea locurilor gratuite în instituțiile de educație timpurie pentru copiii din familii vulnerabile.
- ✓ Integrarea acestor servicii cu programe de sprijin parental și consiliere educațională.

3. Consiliere parentală și sprijin psihosocial

- ✓ Înființarea centrelor de consiliere și asistență psihologică pentru părinți, cu servicii adaptate nevoilor specifice.
- ✓ Organizarea de grupuri de suport și sesiuni educative privind gestionarea conflictelor, stresului și creșterea sănătoasă a copiilor.

4. Oportunități reale de angajare și formare profesională

- ✓ Crearea unor programe dedicate de reconversie profesională și inserție pe piața muncii pentru părinți.
- ✓ Parteneriate cu agenții de ocupare și întreprinderi sociale pentru facilitarea angajării.
- ✓ Susținerea antreprenoriatului social în comunități vulnerabile.

Impactul anticipat al pachetului extins:

- ✓ Reducerea dependenței de asistența socială pe termen lung, prin oferirea unor alternative concrete și integrate.
- ✓ Creșterea stabilității familiale, prin asigurarea unor condiții locative sigure și acces la servicii esențiale.
- ✓ Îmbunătățirea dezvoltării copiilor prin acces la educație timpurie și sprijin parental adecvat.
- ✓ Creșterea gradului de ocupare și independență economică a părinților vulnerabili.
- ✓ Consolidarea demnității și autonomiei familiilor, favorizând incluziunea socială și reducerea riscurilor marginalizării.

Problema: Lipsa centrelor de zi gratuite pentru copii în orașe și sate limitează accesul la activități educative și sigure în afara orelor de școală, crescând riscurile de neglijare și vulnerabilitate.

Situația actuală: Lipsă de infrastructură și sprijin instituțional. Centrele de zi pentru copii sunt extrem de puține, fragmentate și concentrate în orașe mari. Programele educaționale alternative (after-school, tabere de zi, ateliere comunitare) nu sunt finanțate sistematic. Școlile nu au resurse umane sau materiale pentru a oferi activități după ore. ONG-urile, acolo unde există, lucrează izolat, cu fonduri externe limitate, fără integrare în politicile publice.

Soluția PSDE: Rețea națională de centre de zi gratuite pentru copii. Partidul Social Democrat European (PSDE) propune o politică socială coerentă de dezvoltare a centrelor de zi gratuite pentru toți copiii, cu accent pe incluziune, prevenție și sprijin pentru familie.

1. Crearea de centre de zi în fiecare comună și cartier urban

- ✓ Centre cu program zilnic sau modular (după-amiază, weekend, vacanțe școlare).
- ✓ Spații adaptate pentru activități educative, creative, recreative, joc, lectură și sport.
- ✓ Focus special pe copiii cu risc de abandon, sărăcie, părinți plecați la muncă peste hotare sau cu dizabilități ușoare.

2. Parteneriat tripartit: autorități locale – școli – ONG-uri

- ✓ Centrele pot funcționa în incinta școlilor, a bibliotecilor sau în spații reabilitate prin investiții publice.
- ✓ Implicarea cadrelor didactice, asistenților sociali, animatorilor socio-educativi, voluntarilor.
- ✓ ONG-urile cu experiență să devină parteneri strategici pentru dezvoltarea conținutului activităților.

3. Finanțare publică și sustenabilă.

- ✓ Incluse în bugetele autorităților locale, cu cofinanțare de la stat și fonduri europene.
- ✓ Sprijin pentru formarea de coordonatori locali și facilitatori comunitari.
- ✓ Subvenții pentru masa de prânz, transport și materiale educaționale.

4. Activități adaptate la nevoile copiilor și comunității.

- ✓ Suport la teme, educație remedială, cursuri de informatică, limbi străine, dezvoltare personală.
- ✓ Activități de teatru, muzică, dans, sport, educație pentru sănătate și prevenirea violenței.
- ✓ Evenimente intergeneraționale și activități pentru părinți – refacerea legăturilor comunitare.

Impactul estimat al măsurilor propuse

- ✓ Zeci de mii de copii incluși anual în activități sigure, educative și formative.
- ✓ Reducerea abandonului școlar și a vulnerabilității sociale în rândul copiilor.
- ✓ Creșterea egalității de șanse între copiii din mediul rural și urban.

- ✓ Sprijin indirect pentru părinții activi profesional, mai ales pentru mamele singure sau familiile cu venituri mici.
- ✓ Întărirea comunităților locale prin implicare civică, voluntariat și educație nonformală.

Teza nr.31

Problema: Numărul mic al creșelor gratuite pentru copiii cu vârsta între 0–3 ani limitează accesul tinerelor mame la piața muncii și accentuează inegalitățile sociale.

Situația actuală: Izolare socială și economică pentru mii de femei. Creșele publice lipsesc în majoritatea raioanelor și satelor, ceea ce forțează mamele să renunțe la carieră pe perioade lungi. Soluțiile informale (bone necalificate, bunici epuizați, grupuri nereglementate) nu oferă siguranță copilului. Femeile devin dependente economic, riscând excluziune, sărăcie și depresie postnatală. Familiile tinere întârzie decizia de a avea copii, din lipsă de sprijin real – contribuind la declinul demografic.

Soluția PSDE: Rețea națională de creșe publice și acces echitabil. PSDE propune un plan amplu de extindere a serviciilor de educație timpurie pentru grupa de vârstă 0–3 ani, cu dublu obiectiv:

- ✓ Sprijinirea dezvoltării copilului în primii ani de viață.
 - ✓ Sprijinirea mamelor în reinserția profesională.
1. Extinderea rețelei publice de creșe.
 - ✓ Construirea, renovarea sau adaptarea de spații pentru creșe în fiecare localitate cu cel puțin 2.000 de locuitori.
 - ✓ Prioritate pentru zonele rurale și cartierele cu populație vulnerabilă.
 - ✓ Asigurarea de locuri gratuite pentru familiile cu venituri reduse și monoparentale.

2. Finanțare publică garantată și durabilă

- ✓ Creșele incluse în bugetele autorităților publice locale, cu finanțare complementară de la bugetul de stat.
- ✓ Utilizarea fondurilor externe (UE, Banca Mondială, UNICEF) pentru investiții inițiale și formare de personal.
- ✓ Implementarea unui sistem de cost standard per copil, pentru o alocare corectă și predictibilă.

3. Formarea și angajarea de personal calificat

- ✓ Crearea de programe speciale de formare pentru îngrijitori, educatori pentru grupa 0–3 ani și asistenți timpurii.
- ✓ Acordarea de stimulente pentru personalul care lucrează în zone rurale sau defavorizate.
- ✓ Asigurarea unui raport optim adult–copil, pentru dezvoltarea echilibrată și sănătoasă a micuților.

4. Integrarea serviciilor de sprijin pentru părinți

- ✓ Creșele să ofere și consiliere parentală, educație pentru sănătate, nutriție și dezvoltare timpurie.
- ✓ Implicarea părinților în activitățile instituției pentru consolidarea legăturii copil–familie–comunitate.
- ✓ Promovarea egalității de gen în îngrijirea copilului, prin încurajarea taților să se implice activ.

Impactul estimat al măsurilor propuse

- ✓ Creșterea accesului la creșe, mai ales în mediul rural.
- ✓ Mii de femei reintegrate pe piața muncii, reducând decalajele salariale și dependența economică.
- ✓ Stimularea natalității prin reducerea presiunii asupra familiilor tinere.
- ✓ Îmbunătățirea dezvoltării cognitive, emoționale și sociale a copiilor, care beneficiază de stimulare timpurie.
- ✓ Reducerea inegalităților sociale și teritoriale, prin servicii publice echitabile și **accesibile**.

Teza nr. 32

Problema: Lipsa serviciilor specializate destinate agresorilor familiali împiedică întreruperea cercului violenței domestice și compromite reintegrarea victimelor.

Situația actuală: Intervenție inefficientă asupra cauzelor reale ale violenței. Majoritatea agresorilor nu sunt obligați să participe la niciun tip de consiliere sau reabilitare, nici în timpul anchetei penale, nici după condamnare. Serviciile de consiliere pentru agresori lipsesc aproape complet în teritoriu – nici centrele de plasament, nici instanțele nu au la dispoziție opțiuni concrete. Recidiva este frecventă, iar victimele se întorc adesea în medii periculoase, în lipsa alternativelor de trai și a protecției reale.

Comportamentele agresive nu sunt tratate, ci tolerate, perpetuând cicluri de abuz care afectează întreaga comunitate.

Soluția PSDE: Intervenție sistematică și obligatorie asupra agresorului. Partidul Social Democrat European (PSDE) consideră că violența domestică nu poate fi eradicată fără abordarea directă a cauzei: comportamentul agresorului. Este esențial ca statul să intervină activ și sistemic, nu doar reactiv și sancționatoriu.

1. Dezvoltarea de programe specializate pentru agresori familiali.

- ✓ Programe de terapie cognitiv-comportamentală pentru reducerea impulsivității și învățarea controlului emoțional.
- ✓ Ateliere de educație privind relațiile non-violente, comunicarea asertivă și responsabilitatea parentală.
- ✓ Centre de reabilitare și consiliere pentru agresori, gestionate de autoritățile publice locale, în parteneriat cu ONG-uri.

2. Obligativitatea participării la program ca parte a sentinței sau ordinului de protecție

- ✓ Instanțele și poliția să poată impune obligativitatea includerii agresorului într-un program de reabilitare ca măsură complementară.
- ✓ Monitorizarea participării reale la program de către serviciile de probațiune și asistență socială.
- ✓ Sancționarea legală a neparticipării, inclusiv prin prelungirea restricțiilor sau reținerea condiționată.

3. Finanțare publică și formare a personalului specializat

- ✓ Finanțarea acestor servicii prin fonduri publice, inclusiv fonduri externe.
- ✓ Pregătirea psihologilor, asistenților sociali și mediatorilor pentru intervenție specifică asupra agresorilor.
- ✓ Includerea acestor componente în strategiile naționale privind combaterea violenței în familie.

4. Consolidarea cooperării între instituții: poliție, justiție, asistență socială.

- ✓ Crearea unor echipe multidisciplinare locale, care să asigure răspuns coordonat în cazurile de violență.
- ✓ Elaborarea unui protocol național pentru abordarea simultană a victimelor și agresorilor.
- ✓ Monitorizarea pe termen lung a cazurilor cu risc ridicat de recidivă.

Impactul măsurilor propuse asupra societății

- ✓ Reducerea recidivei în cazurile de violență domestică, prin corectarea comportamentului agresiv.
- ✓ Creșterea gradului de protecție reală pentru victime, care nu se vor mai întoarce în medii nesigure.
- ✓ Reinserția socială a agresorilor, cu reducerea riscurilor de marginalizare, dependență sau detenție repetată.
- ✓ Transformarea culturii toleranței față de violență, prin abordare educativă și terapeutică, nu doar penală.
- ✓ Crearea unui cadru de responsabilitate și schimbare, care rupe ciclul intergenerațional al abuzului în familie.

Teza nr. 33

Problema: Tinerii care părăsesc sistemul de protecție la împlinirea vârstei de 18 ani se confruntă cu grave dificultăți de incluziune socială și profesională.

Situația actuală și efectele lipselor sistemice: Lipsa unei locuințe sigure și accesibile determină riscul de rătăcire socială, instabilitate sau chiar experiențe de tipul „străzii”. Fără mecanisme de sprijin și monitorizare, acești tineri sunt invizibili pentru instituțiile statului după ieșirea din sistem. Mulți abandonează educația, nu își pot găsi un loc de muncă sau cad pradă traficului de persoane, adicțiilor ori activităților ilegale. Lipsesc mentori, modele pozitive sau programe de formare care să le ofere o șansă reală la incluziune. Stigmatizarea și lipsa unei rețele de suport afectează sănătatea emoțională și motivația personală.

Soluția PSDE: Program național de tranziție spre viața independentă. Partidul Social Democrat European (PSDE) propune crearea unui sistem coerent, structurat și umanizat de sprijin pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție.

1. Locuințe protejate pentru tineri între 18 și 23 de ani

- ✓ Spații de locuit în regim semi-independent, cu contribuție simbolică din partea beneficiarului.
- ✓ Administrate de autoritățile locale sau ONG-uri acreditate.
- ✓ Găzduire garantată pentru o perioadă de 1–3 ani, cu monitorizare și consiliere.

2. Mentorat și ghidare profesională

- ✓ Atribuirea unui mentor personal (asistent social, educator, voluntar format) care sprijină tranziția spre autonomie.
- ✓ Sprijin în obținerea unui loc de muncă, deschiderea unui cont bancar, învățarea gestionării bugetului, relaționare socială etc.
- ✓ Parteneriate cu întreprinderi sociale și companii dispuse să angajeze tineri vulnerabili.

3. Acces garantat la formare și educație

- ✓ Locuri rezervate în școli profesionale și instituții de învățământ superior pentru tineri din sistemul de protecție.
- ✓ Burse speciale, mentorat educațional și consiliere în carieră.
- ✓ Internate gratuite, manuale, transport și resurse pentru continuarea studiilor.

4. Sprijin psihologic și consiliere continuă

- ✓ Acces la servicii gratuite de sănătate mintală, adaptate nevoilor tranziției spre viața adultă.
- ✓ Grupuri de sprijin între egali, dezvoltate prin centre de tineret.
- ✓ Rețele comunitare care promovează empatia și incluziunea, nu eticheta și marginalizarea.

Impactul anticipat asupra societății și tinerilor

- ✓ Reducerea marginalizării și excluziunii sociale în rândul tinerilor proveniți din sistem.
- ✓ Creșterea autonomiei personale, a gradului de ocupare și a stabilității emoționale.
- ✓ Prevenirea costurilor sociale și penale asociate cu instabilitatea: delincvență, adicții, șomaj de lungă durată.
- ✓ Construirea unei generații de tineri activi, încrezători și implicați, care pot deveni la rândul lor agenți ai schimbării.
- ✓ Consolidarea unei Moldove solidare, care își protejează tinerii și le oferă o punte reală către viața adultă.

Teza nr. 34

Problema: În lipsa unor mecanisme instituționalizate de intervenție timpurie, mii de copii din Republica Moldova sunt lăsați în situații de risc — violență, neglijare, abandon, abuz — fără sprijin, prevenție sau reintegrare.

Situația actuală:

- ✓ Identificarea copiilor în risc este întârziată sau inexistentă în multe localități.
- ✓ Nu există protocoale clare de colaborare între școală, sistemul medical și autoritățile sociale.

- ✓ Familiile vulnerabile nu beneficiază de susținere complexă pentru a preveni separarea copiilor.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Înființarea unei rețele naționale de echipe mobile multidisciplinare, care să acționeze proactiv în teritoriu (asistent social, medic, psiholog, educator).
- ✓ Protocol național de cooperare între școli, autorități locale, direcții de asistență socială și poliție.
- ✓ Politici publice de sprijin familial: subvenții pentru prevenirea separării, servicii gratuite de consiliere parentală, sprijin locativ de urgență.
- ✓ Campanii naționale de informare și sensibilizare privind drepturile copilului și rolul comunității în prevenția abuzului.

Impactul soluțiilor:

- ✓ Intervenție timpurie pentru copiii vulnerabili
- ✓ Identificarea timpurie a copiilor aflați în risc – estimativ zeci de mii de copii ar putea primi sprijin înainte de agravarea situației.
- ✓ Reducerea cazurilor de abandon școlar, instituționalizare sau violență domestică, cu impact pe termen lung asupra generațiilor viitoare.
- ✓ Întărirea cooperării între școală, autorități locale și sistemul social, cu efect pozitiv asupra întregii comunități.
- ✓ Consolidarea familiilor prin sprijin emoțional, consiliere parentală și măsuri de prevenire a separării.
- ✓ Economii bugetare pe termen lung, deoarece prevenția este de 3–5 ori mai eficientă financiar decât intervenția tardivă.

Teză nr. 35: Intervenția timpurie – cheia prevenirii excluziunii sociale a copiilor vulnerabili

Problema: Absența unor mecanisme eficiente de intervenție timpurie duce la agravarea excluziunii sociale în rândul copiilor proveniți din medii vulnerabile.

Situația actuală: Copiii aflați în risc de abandon, violență domestică sau exploatare nu sunt identificați și sprijiniți suficient de devreme. Lipsa unor intervenții coordonate și prompte afectează dezvoltarea fizică, emoțională și educațională a acestora, reducându-le șansele la un viitor sigur și demn.

Soluții: PSDE propune crearea unei rețele naționale de echipe mobile multidisciplinare pentru intervenție timpurie, formate din asistenți sociali, psihologi, cadre didactice și lucrători medicali. Aceste echipe vor acționa în parteneriat cu școlile, autoritățile publice locale și serviciile de sănătate, pentru a identifica rapid cazurile de risc și a interveni eficient. Inițiativa va fi completată de politici active de sprijin familial, axate pe prevenție și incluziune.

Impact: Prin intervenții timpurii și coordonate, se va reduce riscul de instituționalizare, se vor preveni traumele pe termen lung și se va oferi fiecărui copil șansa la o viață sigură, sănătoasă și activă în comunitate. PSDE construiește o Moldovă care protejează copiii, investind în viitorul lor de la cele mai fragile vârste.

Teza nr.36 Pachetul minimal de servicii pentru familiile cu copii este insuficient.

Problema: Pachetul actual de sprijin pentru familiile vulnerabile nu acoperă nevoile reale, menținând dependența de ajutoare și risc de excluziune socială.

Situația actuală: Familiile aflate în dificultate nu beneficiază de servicii integrate care să includă locuințe accesibile, consiliere, educație timpurie și sprijin profesional.

Soluțiile propuse de PSDE:

Extinderea pachetului minimal cu:

- ✓ Sprijin locativ și acces la locuințe sigure;
- ✓ Consiliere parentală și suport psihosocial;
- ✓ Creșe și grădinițe accesibile;
- ✓ Oportunități de angajare și formare profesională.

Impact: Noile măsuri vor sprijini autonomia familiilor, reducând dependența de sistemul social și crescând șansele copiilor la o dezvoltare armonioasă.

Teza nr. 37. Lipsa centrelor de zi gratuite pentru copii limitează incluziunea.

Problema: Copiii nu au acces la activități educative sigure în afara orelor de școală, ceea ce crește riscul de neglijare și vulnerabilitate socială.

Situația actuală: În special în mediul rural și în vacanțe, copiii mici rămân nesupravegheați din lipsa centrelor de zi, fiind expuși izolării sau influențelor negative.

Soluțiile propuse de PSDE:

- ✓ Crearea unei rețele naționale de centre de zi gratuite cu activități educative, recreative și de sprijin;
- ✓ Parteneriate cu școli, ONG-uri și autorități locale;
- ✓ Asigurarea transportului gratuit și a unei mese pe zi în aceste centre.

Impact: Copiii vor beneficia de un mediu sigur, activ și stimulat, reducând riscurile de abandon școlar, marginalizare și violență.

COMPARTIMENT 3: Incluziune socială și sprijin pentru categorii vulnerabile

Scopul: Crearea unui sistem eficient, transparent și incluziv de protecție socială, care să răspundă nevoilor specifice ale grupurilor vulnerabile și să le ofere șanse egale la integrare socială, economică și profesională.

Obiective:

- ✓ Identificarea și înregistrarea corectă a beneficiarilor eligibili din rândul categoriilor vulnerabile, prin colaborarea cu autoritățile locale și ONG-uri.
- ✓ Simplificarea și digitalizarea procedurilor de acces la servicii sociale, pentru a facilita interacțiunea beneficiarilor cu instituțiile publice.
- ✓ Creșterea gradului de informare a populației vulnerabile privind drepturile și serviciile sociale disponibile.
- ✓ Îmbunătățirea calității serviciilor sociale oferite (ex. îngrijire la domiciliu, consiliere psihosocială, sprijin pentru reintegrarea profesională).
- ✓ Formarea și perfecționarea personalului din asistența socială, pentru a răspunde eficient nevoilor beneficiarilor.
- ✓ Promovarea incluziunii sociale prin măsuri active (acces la educație, locuri de muncă, locuințe sociale).
- ✓ Monitorizarea și evaluarea impactului măsurilor sociale asupra categoriilor vulnerabile, pentru ajustarea continuă a politicilor publice.

Teze nr. 38.

Problema: Reforma „RESTART” promovată de actuala guvernare a eșuat în a aduce îmbunătățiri reale în domeniul asistenței sociale pentru persoanele vârstnice și cele cu dizabilități.

Situația actuală: Departe de a introduce mecanisme eficiente, reforma a dublat sarcinile birocratice ale angajaților din sistem prin raportări zilnice și săptămânale ineficiente. Unele criterii privind înregistrarea persoanelor vârstnice în serviciile sociale au fost modificate, însă interpretarea acestora variază haotic de la o regiune la alta. Regulamentele serviciilor sociale nu au fost actualizate, iar populația vulnerabilă nu resimte niciun efect pozitiv. Serviciile sociale rezidențiale (de plasament) nu au fost reformate, iar dezinstituționalizarea a rămas doar pe hârtie.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Revizuirea reală a regulamentelor serviciilor sociale pentru vârstnici și persoane cu dizabilități;
- ✓ Standardizarea criteriilor de luare în evidență, cu aplicare uniformă la nivel național;
- ✓ Simplificarea proceselor de raportare și reducerea birocrăției;
- ✓ Investiții în dezvoltarea serviciilor alternative (asistență la domiciliu, centre comunitare);
- ✓ Accelerarea procesului de dezinstituționalizare, cu garantarea sprijinului pentru integrarea socială;
- ✓ Crearea unui mecanism de monitorizare și evaluare participativă, în parteneriat cu societatea civilă.

Impact: Aplicarea acestor soluții va conduce la creșterea calității vieții persoanelor vârstnice și cu dizabilități, la eficientizarea activității specialiștilor în domeniul social, precum și la

consolidarea echității și coeziunii sociale în toate regiunile țării. Reforma socială va redeveni un proces centrat pe oameni, nu pe hârtii.

Teză nr.39: Subfinanțarea sistemului de protecție socială – o barieră în calea echității și incluziunii.

Problema: Subfinanțarea cronică a sistemului de protecție socială împiedică accesul echitabil la servicii esențiale pentru cele mai vulnerabile categorii ale populației.

Situația actuală: Persoanele din mediul rural și din grupuri dezavantajate – precum persoanele cu dizabilități, familiile monoparentale și vârstnicii – se confruntă cu obstacole semnificative în obținerea ajutoarelor sociale și accesarea serviciilor specializate. Infrastructura socială este insuficient dezvoltată, iar lipsa personalului calificat agravează și mai mult inechitățile teritoriale.

Soluțiile PSDE: Dublarea investițiilor publice în rețeaua de asistență socială, cu următoarele direcții strategice:

- ✓ Extinderea centrelor comunitare în toate regiunile, inclusiv cele rurale și periferice;
- ✓ Digitalizarea serviciilor sociale pentru a facilita accesul rapid și transparent la sprijinul necesar;
- ✓ Angajarea și formarea unui număr mai mare de asistenți sociali în teritoriu, pentru a acoperi eficient nevoile reale ale comunităților.

Impact: Aceste măsuri vor asigura acces egal la sprijin social, vor reduce excluziunea și vor contribui la dezvoltarea unei rețele naționale de protecție socială funcțională, echitabilă și adaptată nevoilor oamenilor. PSDE își asumă construirea unei Moldove mai solidare, în care nimeni nu este lăsat în urmă.

Teza nr. 40

Problema: Persoanele în etate, aflate în situații de singurătate, nu beneficiază de servicii adecvate de îngrijire și sprijin, iar cadrul legal nu reglementează clar responsabilitatea copiilor adulți față de părinții lor vârstnici.

Situația actuală: Pierderea demnității umane și a speranței, în absența unei prezențe umane și a unui rost social. Crește numărul de vârstnici bolnavi, neîngrijiți, subnutriți sau dependenți de sprijin ocazional. Spitalizarea nejustificată sau abandonul în instituții din lipsa serviciilor comunitare. Ruptură a legăturilor intergeneraționale, pe fondul migrației și lipsei unei culturi a solidarității familiale. Presiune bugetară pe sistemul de sănătate și pe cel de protecție socială, care intervine prea târziu și ineficient.

Soluțiile propuse. PSDE pledează pentru o abordare dublă și echilibrată: statul are obligația de a proteja vârstnicii vulnerabili, iar familia – acolo unde există – trebuie să-și asume rolul moral și legal.

1. Dezvoltarea rețelei de servicii de îngrijire la domiciliu

- ✓ Asigurarea de asistenți geriatrici și lucrători comunitari pentru sprijin zilnic (igienă, hrană, medicamente).
- ✓ Dotarea autorităților locale cu echipe mobile de îngrijire și transport adaptat.
- ✓ Sprijin financiar pentru ONG-uri și inițiative comunitare care oferă servicii la domiciliu.

2. Înființarea de centre comunitare pentru vârstnici

- ✓ Spații în care bătrânii pot socializa, primi consiliere, sprijin medical și hrană caldă.
- ✓ Organizarea de activități educaționale, recreative și intergeneraționale.
- ✓ Centre coordonate de administrațiile locale, în parteneriat cu societatea civilă și bisericile.

3. Reforma legislativă privind responsabilitatea familială

- ✓ Elaborarea unei legi privind solidaritatea intergenerațională, inspirată din modele europene.
- ✓ Reglementarea obligației copiilor apți de muncă de a contribui, în limite rezonabile, la îngrijirea părinților, în special dacă aceștia au fost abandonați.
- ✓ Crearea unui mecanism de monitorizare și sprijin pentru familiile aflate în conflict sau în situații speciale.

4. Suport financiar și moral pentru îngrijitorii informal

- ✓ Acordarea unui ajutor lunar rudelor care îngrijesc persoane vârstnice cu grad ridicat de dependență.
- ✓ Cursuri gratuite de instruire pentru îngrijitori și recunoașterea efortului acestora în sistemul public.
- ✓ Campanii naționale de promovare a respectului pentru vârstă și a valorilor tradiționale ale familiei extinse.

Impactul estimat al acestor măsuri

- ✓ Creșterea calității vieții pentru zeci de mii de persoane vârstnice singure sau dependente.
- ✓ Reducerea spitalizărilor și a instituționalizării inutile, cu economii bugetare semnificative.
- ✓ Restabilirea legăturilor intergeneraționale și a responsabilității sociale față de bătrâni.
- ✓ Dezvoltarea unui sistem de îngrijire la nivel comunitar, sustenabil, eficient și empatic.
- ✓ Consolidarea coeziunii sociale și a imaginii unei Moldove care își respectă și îngrijește părinții națiunii.

Teza nr. 41.

Problema: Lipsa unităților de asistent personal conform necesităților reale din teritoriu afectează grav viața persoanelor cu dizabilități severe și a familiilor lor.

Situația actuală:

- ✓ Izolarea persoanei cu dizabilitate, care rămâne prizonieră în propria locuință, fără șanse reale de incluziune;
- ✓ Îngrijirea forțată și neplătită de către rude, adesea mame sau bunici, care renunță la muncă sau la viața personală;
- ✓ Involuția funcțională a persoanei cu dizabilitate, din lipsă de stimulare, mișcare și interacțiune socială;
- ✓ Creșterea riscului de instituționalizare, care este mai costisitoare și traumatizantă;
- ✓ Discriminare sistemică, prin alocarea inegală a unui serviciu care ar trebui să fie garantat.

Soluția PSDE: acces echitabil și funcțional la serviciul de asistent personal. Partidul Social Democrat European (PSDE) susține reformarea urgentă a sistemului de asistenți personali prin:

1. Actualizarea normativelor de alocare

- ✓ Revizuirea criteriilor de eligibilitate, punând accent pe nevoia reală a persoanei, nu pe constrângeri bugetare;
- ✓ Stabilirea unui raport realist între numărul de persoane cu dizabilități severe și posturile necesare, în fiecare raion/localitate.

2. Descentralizarea deciziilor

- ✓ Transferarea responsabilității de alocare și monitorizare a asistenților personali către administrațiile publice locale, care cunosc cel mai bine nevoile din comunitate;
- ✓ Stabilirea unor comisii locale multidisciplinare pentru evaluarea cererilor.

3. Finanțare garantată și predictibilă

- ✓ Asigurarea fondurilor necesare de la bugetul de stat și din fonduri externe pentru susținerea tuturor cererilor eligibile;
- ✓ Crearea unui mecanism național de urmărire a solicitărilor și a timpilor de soluționare.

4. Formare profesională și recunoaștere pentru asistenții personali

- ✓ Cursuri gratuite și recunoscute de calificare, pentru a asigura calitatea îngrijirii;
- ✓ Pachet decent de salarizare, protecție socială și drepturi pentru asistenții angajați.

Impact așteptat:

- ✓ Viață demnă și sigură pentru persoanele cu dizabilități severe, în mediul familial;
- ✓ Eliberarea familiilor de povara exclusivă a îngrijirii, reducând riscul de epuizare și abandon;
- ✓ Crearea de locuri de muncă în domeniul serviciilor sociale locale;
- ✓ Reducerea presiunii pe sistemul de protecție instituțională;
- ✓ Construirea unei societăți solidare și echitabile, în care nevoia reală generează sprijin real.

Problema: Lipsa serviciilor de respiro pentru copiii și adulții cu dizabilități generează un risc crescut de abandon instituțional, pe fondul epuizării emoționale și fizice a familiilor îngrijitoare.

Situația actuală:

- ✓ Creșterea instituționalizării copiilor și adulților cu dizabilități din lipsă de soluții alternative pentru familiile epuizate;
- ✓ Încălcarea dreptului la viață în familie și comunitate, garantat prin Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată de Republica Moldova;
- ✓ Dezvoltarea inegală a copilului cu dizabilități, care rămâne în afara comunității și fără oportunități de integrare;
- ✓ Deteriorarea calității vieții pentru toți membrii familiei.

Soluții PSDE: Crearea unui sistem național de servicii de respiro. Partidul Social Democrat European (PSDE) propune instituirea unui sistem funcțional, accesibil și flexibil de servicii de respiro, astfel încât niciun părinte sau îngrijitor să nu fie nevoit să aleagă între sănătatea proprie și viața alături de copilul sau adultul cu dizabilitate.

1. Dezvoltarea de centre de respiro la nivel raional și regional

- ✓ Centre specializate cu personal calificat, ce pot prelua temporar îngrijirea copilului/adultului cu dizabilități;
- ✓ Posibilitatea de găzduire pentru 1 zi, un weekend sau o perioadă extinsă (ex: în caz de boală a îngrijitorului).

2. Servicii de respiro la domiciliu

- ✓ Echipa mobile care să acorde asistență temporară acasă, pentru câteva ore sau zile;
- ✓ Sprijin oferit inclusiv pe timp de noapte sau în caz de urgență.

3. Parteneriate public-private și cu ONG-uri

- ✓ Finanțare mixtă pentru dezvoltarea rețelelor de centre comunitare;
- ✓ Implicarea societății civile în formarea personalului și furnizarea de servicii complementare.

4. Suport psihologic și formare pentru familii

- ✓ Grupuri de suport pentru îngrijitori, acces la consiliere și informații;
- ✓ Ghiduri de autoîngrijire și echilibru emoțional pentru părinți și rude apropiate.

Impactul anticipat

- ✓ Implementarea acestor măsuri va conduce la:
- ✓ Prevenirea instituționalizării și promovarea vieții în familie și comunitate;
- ✓ Îmbunătățirea sănătății mintale și fizice a îngrijitorilor;

- ✓ Creșterea calității vieții pentru persoanele cu dizabilități;
- ✓ Reducerea presiunii asupra sistemului de protecție socială pe termen lung;

Teza nr. 43

Problema: Subfinanțarea sistemului de protecție socială în Republica Moldova afectează grav capacitatea instituțiilor de a oferi sprijin adecvat și echitabil categoriilor vulnerabile: persoane cu dizabilități, vârstnici, familii monoparentale și persoane din mediul rural.

Situația actuală: Serviciile sociale sunt concentrate în centre urbane, în timp ce satele rămân descoperite.

Accesul la beneficii sociale este greu și inequitabil. Infrastructura centrelor comunitare este depășită, iar resursa umană este insuficientă. Digitalizarea sistemului este fragmentară, iar beneficiarii nu sunt informați sau consiliați suficient.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Dublarea investițiilor publice în infrastructura socială și în bugetul destinat categoriilor vulnerabile.
- ✓ Extinderea rețelei de centre comunitare integrate în fiecare comună, dotate cu echipe mixte (asistent social, psiholog, educator, lucrător comunitar).
- ✓ Digitalizarea completă a serviciilor sociale, inclusiv dosarul electronic unic și aplicații accesibile pentru beneficiari.
- ✓ Angajarea și repartizarea echitabilă a asistenților sociali în teritoriu, cu normativ clar în funcție de populație și vulnerabilitate.

Impactul soluțiilor: Investiții în sistemul de protecție socială

- ✓ Creșterea accesului echitabil la servicii sociale pentru peste 150.000 de persoane vulnerabile, inclusiv din sate izolate.
- ✓ Reducerea semnificativă a excluziunii sociale prin apropierea serviciilor de cetățeni (centre comunitare în fiecare comună).
- ✓ Crearea de locuri de muncă în teritoriu prin angajarea a sute de asistenți sociali și lucrători comunitari.
- ✓ Îmbunătățirea eficienței și transparenței sistemului prin digitalizare – mai puțină birocrație, mai multe resurse la timp.
- ✓ Reconstruirea încrederii cetățenilor în statul social, prin sprijin direct și vizibil în comunitate.

Teză nr. 44 – Acces inegal la asistența personală pentru persoanele cu dizabilități.

Problema: Lipsa unor mecanisme echitabile și actualizate de alocare a asistenților personali afectează grav viața persoanelor cu dizabilități severe și a familiilor lor.

Situația actuală: În multe localități există un număr insuficient de asistenți personali, alocați inegal și cu proceduri birocratice complicate. Rezultatul: sute de beneficiari eligibili rămân fără sprijinul zilnic necesar.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Actualizarea imediată a normativelor de alocare a asistenților personali, bazate pe necesități reale;
- ✓ Descentralizarea deciziei – responsabilitatea alocării să fie la nivel raional, cu ghidaj central;
- ✓ Finanțare garantată pentru toate cererile eligibile, fără limite artificiale;
- ✓ Monitorizarea constantă a serviciului, cu feedback direct de la beneficiari.

Impact: Accesul echitabil la asistenți personali va transforma viața persoanelor cu dizabilități și a familiilor, oferindu-le suport real și demn. PSDE susține incluziunea socială, dreptul la independență și egalitate pentru fiecare om, în fiecare comunitate.

Teza nr.45 Lipsa serviciilor de respiro pentru îngrijitorii persoanelor cu dizabilități

Problema: Absenta serviciilor de respiro contribuie la epuizarea emoțională și fizică a familiilor care îngrijesc persoane cu dizabilități, crescând riscul de abandon instituțional.

Situația actuală: Majoritatea regiunilor nu dispun de centre sau servicii specializate care să ofere sprijin temporar rudelor sau îngrijitorilor. Acest lucru duce la izolare, suprasolicitare și decizii forțate de instituționalizare.

Soluțiile propuse de PSDE:

- ✓ Dezvoltarea unei rețele naționale de servicii de respiro adaptate la nevoile comunităților;
- ✓ Finanțare publică stabilă pentru funcționarea acestor servicii la nivel local;
- ✓ Parteneriate cu ONG-uri și autorități locale pentru gestionarea și promovarea acestora.

Impact: Sprijinul periodic oferit familiilor va preveni epuizarea și abandonul, promovând incluziunea socială și susținerea demnității persoanelor cu dizabilități în comunitate.

Teza nr. 46: Dificultăți în sistemul de protecție și asistență socială.

Problema: Sistemul de protecție și asistență socială din Republica Moldova nu răspunde adecvat nevoilor complexe ale tuturor categoriilor vulnerabile, perpetuând excluziunea socială și riscul marginalizării.

Situația actuală: Grupuri precum persoanele cu dizabilități, copiii abandonați, vârstnicii singuri, persoanele fără adăpost, romii, foștii deținuți, victimele violenței domestice sau șomerii de lungă durată sunt adesea ignorate sau insuficient sprijinite de sistem. Lipsesc servicii personalizate, programe de reintegrare socială și sprijin pe termen lung, ceea ce duce la excluziune continuă și la un cerc vicios al sărăciei și vulnerabilității.

Soluții PSDE propune o reformă amplă a sistemului de protecție socială, care să includă:

- ✓ Extinderea categoriilor de beneficiari eligibili la toate grupurile expuse riscului social;
- ✓ Crearea de programe de reintegrare pentru foștii deținuți, victimele violenței, tinerii post-instituționalizați și șomerii cronici;
- ✓ Servicii integrate de sprijin – psihologic, locativ, ocupațional – oferite în parteneriat cu autoritățile locale și ONG-uri.

Impact: Un sistem reformat va reduce excluziunea socială, va preveni marginalizarea și va oferi o șansă reală de reintegrare socială și economică persoanelor aflate în dificultate. În același timp, va promova o societate mai echitabilă și solidară, în care nimeni nu este lăsat în urmă.

Teza nr.47 : Îngrijirea vârstnicilor singuri.

Problema: Persoanele vârstnice care trăiesc singure nu beneficiază de sprijin adecvat, iar legislația actuală nu reglementează clar responsabilitatea copiilor adulți față de părinții lor înaintați în vârstă.

Situația actuală: În multe comunități, bătrânii trăiesc în izolare, cu nevoi medicale și sociale neacoperite, în lipsa unei rețele eficiente de servicii la domiciliu sau a implicării familiei. Această situație afectează profund calitatea vieții și demnitatea acestora.

Soluții: PSDE propune dezvoltarea unei rețele naționale de servicii de îngrijire la domiciliu, extinderea centrelor comunitare pentru seniori și inițierea unei reforme legislative care să reglementeze clar responsabilitatea familială intergenerațională, în completare cu sprijinul statului.

Impact: Măsurile propuse vor reduce izolarea socială, vor asigura bătrânilor acces la îngrijire demnă și vor consolida solidaritatea între generații, într-un cadru clar și echitabil.

Teză nr. 48: Management deficitar și subfinanțare – cauze majore ale slabei performanțe a asistenței sociale

Problema: Managementul defectuos al resurselor și subfinanțarea cronică a serviciilor sociale afectează capacitatea statului de a răspunde adecvat nevoilor persoanelor vulnerabile.

Situația actuală: Resursele administrative, inclusiv autoturismele de serviciu, sunt utilizate abuziv, în special de către conducători, ceea ce denotă lipsă de responsabilitate și etică profesională. În paralel, serviciile sociale sunt subfinanțate sever, iar fondurile disponibile nu acoperă numărul real al persoanelor care solicită ajutor. Această discrepanță duce la insuficiența permanentă a resurselor, imposibilitatea de a oferi sprijin adecvat și scăderea încrederii comunității în instituțiile statului.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Introducerea unor mecanisme stricte de control și responsabilizare privind utilizarea resurselor administrative, cu sancțiuni clare pentru abuzuri;

- ✓ Creșterea semnificativă a finanțării serviciilor sociale, adaptată la necesitățile reale ale populației;
- ✓ Alocarea transparentă și eficientă a fondurilor, cu monitorizarea continuă a modului în care sunt cheltuiți banii publici;
- ✓ Dezvoltarea unor parteneriate public-private pentru suplinirea resurselor și extinderea capacității serviciilor sociale;
- ✓ Formarea managerială a conducătorilor pentru a asigura o gestiune etică și eficientă a resurselor.

Impact: Implementarea acestor măsuri va asigura un management transparent și responsabil al resurselor, garantând servicii sociale sustenabile și accesibile pentru toți cei în nevoie. PSDE va contribui astfel la refacerea încrederii cetățenilor în instituțiile statului și la construirea unui sistem social echitabil și eficient.

COMPARTIMENT 4: Resurse umane în asistență socială

Scop: Asigurarea unui sistem performant motivat și protejat de resurse umane în domeniul asistenței sociale, capabil să răspundă eficient și profesionist nevoilor complexe ale beneficiarilor vulnerabili.

Obiective:

- ✓ Creșterea calității și profesionalismului serviciilor sociale prin formarea continuă și specializarea personalului.
- ✓ Îmbunătățirea condițiilor de muncă, salarizare și protecția angajaților din asistență socială,
- ✓ Dezvoltarea echipelor locale pentru o intervenție integrată și eficientă.
- ✓ Reducerea fluctuației de personal și prevenirea burnout-ului prin măsuri de sprijin psihologic și motivare
- ✓ Recunoasterea socială și valorizarea publică a rolului asistentului social în comunitate.

Teze nr. 49

Problema: Politica de cadre promovată în cadrul reformei „RESTART” este profund ineficientă și a condus la slăbirea capacității profesionale a sistemului de asistență socială.

Situația actuală: Angajările din sistem au vizat frecvent persoane nepregătite profesional pentru domeniul asistenței sociale, fiind făcute adesea pe criterii politice, inclusiv în funcții de conducere. Această politizare accentuată a determinat un val de plecări ale specialiștilor calificați, nemulțumiți de lipsa meritocrației și de climatul profesional degradat. În loc de consolidarea sistemului, reforma a dus la instabilitate și demotivare în rândul personalului.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Adoptarea unui cadru clar și transparent pentru recrutarea și promovarea în funcții din domeniul social, bazat exclusiv pe competență și experiență;
- ✓ Depolitizarea funcțiilor manageriale și instituirea unui concurs național riguros pentru posturile de conducere;
- ✓ Crearea unui sistem de formare continuă și perfecționare profesională pentru toți angajații;
- ✓ Implementarea unor politici de retenție a personalului calificat, inclusiv prin motivare financiară și recunoaștere profesională.

Impact: Restabilirea meritocrației va duce la un sistem de asistență socială profesionist, echitabil și funcțional, în care beneficiarii vor primi servicii de calitate, iar specialiștii vor avea motivația și condițiile necesare pentru a rămâne în sistem. Prin profesionalizarea resursei umane, PSDE va asigura redresarea și consolidarea durabilă a asistenței sociale în Republica Moldova.

Teza nr. 50. Lipsa de colaborare și climatul toxic afectează grav funcționarea sistemului social.

Problema: Climatul toxic de lucru și lipsa colaborării între nivelurile instituționale subminează eficiența sistemului de asistență socială și afectează direct calitatea serviciilor oferite cetățenilor.

Situația actuală: În prezent, comunicarea dintre angajații ministerului și personalul din teritorii este marcată de comportamente abuzive, disprețuitoare și lipsite de respect profesional. În agențiile teritoriale persistă un climat intern tensionat, unde sunt tolerate și uneori încurajate atitudini defăimătoare și abuzive. Această atmosferă toxică demotivează angajații, reduce productivitatea și contribuie la degradarea calității serviciilor sociale. Lipsa unei colaborări reale între instituțiile centrale și cele locale accentuează fragmentarea și disfuncționalitatea sistemului.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Promovarea unui cod de etică și respect instituțional obligatoriu la toate nivelurile administrative;
- ✓ Introducerea mecanismelor de sesizare și sancționare a comportamentului abuziv în sistemul public;
- ✓ Organizarea periodică a instruirilor privind leadership-ul etic, comunicarea empatică și lucrul în echipă;
- ✓ Stabilirea unor canale de comunicare directă și deschisă între minister și teritorii, bazate pe cooperare, nu pe control abuziv;
- ✓ Evaluarea climatului organizațional și intervenții punctuale pentru remedierea conflictelor instituționale.

Impact: Crearea unui mediu profesional sănătos și a unei culturi a respectului va conduce la o creștere a motivației, stabilității și eficienței în sistemul de asistență socială. Colaborarea eficientă între instituții va duce la servicii sociale mai bine coordonate, umane și adaptate realităților din

teren. PSDE își asumă angajamentul de a construi o administrație bazată pe respect, demnitate și colaborare autentică.

Teza nr. 51. Salarizarea insuficientă – factor-cheie al degradării sistemului de asistență socială.

Problema: Salarizarea precară din sectorul asistenței sociale subminează profund stabilitatea, calitatea și funcționalitatea acestui domeniu esențial, afectând direct atât specialiștii, cât și beneficiarii serviciilor sociale.

Situația actuală: Specialiștii principali din agențiile teritoriale, funcționari publici cu responsabilități complexe, sunt plătiți cu salarii de doar 7.000–8.000 lei, sume care nu reflectă volumul și importanța muncii lor. Această realitate a generat un val de plecări ale profesioniștilor cu experiență, lăsând în urmă un vid de competență și o demoralizare generalizată a personalului. În contrast revoltător, persoanele implicate în proiectul de reformă „RESTART” primesc salarii de ordinul zecilor de mii de lei, fără o contribuție vizibilă în teren. Promisiunile oficiale privind majorarea salariilor nu au fost respectate, iar frustrarea angajaților este în continuă creștere.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Creșterea imediată și echitabilă a salariilor pentru toți angajații din sistemul de asistență socială, în special pentru funcționarii publici de la nivel teritorial;
- ✓ Eliminarea discrepanțelor salariale nejustificate între angajații din proiecte și cei din sistemul public;
- ✓ Crearea unui sistem național de salarizare bazat pe responsabilități, competențe și performanță, nu pe apartenență la proiecte preferențiale;
- ✓ Stabilirea unor fonduri speciale pentru motivarea și retenția specialiștilor-cheie din domeniu;
- ✓ Introducerea unor stimulente pentru zonele rurale sau cu deficit de personal.

Impact: Prin aplicarea acestor măsuri, PSDE va contribui la recâștigarea încrederii specialiștilor în sistemul public, va opri exodul profesional și va restabili stabilitatea în serviciile sociale. Personalul calificat și motivat va însemna servicii de calitate pentru cetățeni, gestionate cu responsabilitate, empatie și profesionalism. Dreptatea salarială va deveni un fundament al unei Moldove echitabile și funcționale

Teza nr. 52 : Concursuri fictive și angajări pe criterii politice – un risc major pentru profesionalismul în sistemul social.

Problema: Concursurile truate și angajările pe criterii politice subminează integritatea administrației publice, compromițând calitatea serviciilor sociale și încrederea cetățenilor în instituții.

Situația actuală: În cadrul ATAS-urilor și altor structuri teritoriale, se constată organizarea de concursuri cu aparență de legalitate, dar cu rezultate prestabilite:

- ✓ Câștigătorii sunt adesea cunoscuți dinainte, fiind persoane susținute politic;
- ✓ Comisiile sunt formate din membri influențați politic, care nu asigură imparțialitatea evaluării;
- ✓ Condițiile de participare sunt „personalizate” pentru a favoriza un anumit candidat, prin cerințe artificiale sau lipsă de transparență în publicarea anunțurilor;
- ✓ Aceste concursuri devin instrumente de capturare politică a instituțiilor, în detrimentul meritocrației și eficienței.

Soluții PSDE: Pentru restabilirea profesionalismului și credibilității în angajările publice, PSDE propune:

1. Depolitizarea reală a procesului de angajare, prin:

- ✓ constituirea comisiilor de concurs din experți independenți, neafiliați politic;
- ✓ eliminarea oricărei ingerințe politice în procesul de selecție;

2. Standardizarea și digitalizarea proceselor de concurs, cu:

- ✓ publicarea transparentă a tuturor etapelor și probelor;
- ✓ acces liber la dosarele și contestațiile candidaților;
- ✓ înregistrarea video a etapelor sensibile (interviuri, probe orale);

3. Monitorizarea externă a concursurilor, prin implicarea societății civile și a instituțiilor independente (ex: Oficiul Avocatului Poporului).

Impact:

- ✓ Asigurarea unui sistem de angajare bazat pe competență și integritate;
- ✓ Stoparea infiltrării politice în instituțiile sociale și consolidarea neutralității funcției publice;
- ✓ Creșterea încrederii cetățenilor în instituțiile statului;
- ✓ Îmbunătățirea calității serviciilor oferite populației prin atragerea profesioniștilor autentici;
- ✓ Combaterea corupției instituționale și promovarea bunei guvernări.
- ✓ Această reformă este esențială pentru profesionalizarea sistemului social și construirea unui stat echitabil, în slujba cetățeanului, nu a intereselor de partid.

Teza nr. 53; Presiuni politice asupra angajaților din sistemul social – încălcarea drepturilor și degradarea profesionalismului.

Problema: Presiunile exercitate asupra angajaților pentru a participa la evenimente politice subminează libertatea de conștiință, demnitatea profesională și afectează neutralitatea instituțiilor publice.

Situația actuală: În prezent, angajaților din cadrul instituțiilor sociale li se solicită, direct sau mascat, să se implice în acțiuni cu caracter politic, precum:

- ✓ participarea obligatorie la mitinguri, marșuri, conferințe și sărbători organizate de partidul de guvernare;
- ✓ completarea tabelor de prezență și purtarea uniformei instituționale la astfel de evenimente;
- ✓ presiuni pentru a adera la partid, sub amenințarea pierderii locului de muncă sau blocării avansării în carieră.

Aceste practici sunt menite să creeze artificial imaginea unui sprijin larg și fals al guvernării în rândul profesioniștilor din sistem, afectând în realitate motivația și respectul față de munca acestora.

Soluții: PSDE propune măsuri concrete pentru a proteja drepturile angajaților:

- ✓ Interzicerea explicită, prin lege, a oricărei forme de presiune politică asupra funcționarilor publici și a personalului contractual din instituțiile sociale;
- ✓ Instituirea unui mecanism anonim de raportare a abuzurilor, protejat legal și gestionat de o structură independentă (ex: Avocatul Poporului);
- ✓ Excluderea participării instituționale la evenimente de partid, indiferent de forma mascată sau „oficială” a acestora;
- ✓ Campanii de informare a angajaților privind drepturile lor constituționale și profesionale, inclusiv cu sprijinul sindicatelor și ONG-urilor;
- ✓ Sancționarea severă a managerilor sau conducătorilor de instituții care exercită presiuni politice asupra personalului.

Impact:

- ✓ Protejarea demnității și libertății de opinie a angajaților din sistemul social;
- ✓ Crearea unui climat de muncă bazat pe respect, profesionalism și performanță, nu pe obediență politică;
- ✓ Îndepărtarea politicului din spațiul administrativ și restabilirea neutralității instituțiilor publice;
- ✓ Încurajarea implicării autentice a angajaților în reformele sociale, fără teamă sau constrângere.
- ✓ Administrație publică echitabilă, profesională și eliberată de controlul politic abuziv.

COMPARTIMENT 5: Reacția în criză

Scop: Crearea unui mecanism automatizat și eficient de sprijin în caz de criză.

Obiective:

- ✓ Crearea Fondului Național pentru Intervenție Socială
- ✓ Dotarea fiecărui raion cu echipe sociale mobile
- ✓ Automatizarea procesului de distribuire a ajutoarelor
- ✓ Reacție coordonată între autoritățile sociale, MAI și CNAS.

Teza nr. 54

Problema: Lipsa unui mecanism eficient de răspuns social la situații de criză. Pandemii, crize energetice sau calamități naturale afectează disproporționat persoanele vulnerabile. Fără un mecanism eficient de intervenție socială de urgență, acestea sunt lăsate expuse riscurilor extreme.

Situația actuală: Ajutoarele de criză sunt întârziate, inechitabile sau insuficiente. Nu există un cadru legal coerent pentru intervenție socială rapidă. Lipsesc fonduri de rezervă la nivel național și local pentru sprijin social direct. Coordonarea interinstituțională este slabă în perioade de criză.

Soluțiile PSDE:

- ✓ Instituirea unui Fond Național de Răspuns Social de Urgență, cu alocare automată în caz de criză.
- ✓ Cadrul legal pentru intervenții rapide, flexibile și direcționate către persoanele vulnerabile afectate.
- ✓ Crearea unui mecanism de alertă socială la nivel local – în parteneriat cu primăriile, direcțiile sociale, școli și ONG-uri.
- ✓ Stocuri strategice de produse de bază și echipamente, administrate transparent pentru distribuție în caz de urgență.

Impactul soluțiilor:

- ✓ Mecanism de răspuns social în situații de criză.
- ✓ Reducerea timpului de reacție la crize sociale de la luni la zile, datorită Fondului Național de Răspuns Social de Urgență.
- ✓ Protecție imediată pentru zeci de mii de persoane afectate de crize (frig, inundații, pandemii, inflație bruscă).
- ✓ Prevenirea sărăcirii extreme și a colapsului financiar al familiilor vulnerabile în perioade de instabilitate.
- ✓ Creșterea rezilienței comunităților locale, prin implicarea administrațiilor publice și a rețelei de asistenți sociali.
- ✓ Transparentizarea și eficientizarea ajutoarelor sociale de urgență, eliminând favoritismele și haosul instituțional.

COMPARTIMENT 6: Demografie și migrație

Scop: Încetinirea migrației și stoparea procesului de depopulare prin măsuri sustenabile care să promoveze reintoarcerea cetățenilor modoveni.

Obiective:

- ✓ Stimularea revenirii cetățenilor din diaspora prin pachete de sprijin financiar, logistic și oportunități economice concrete.
- ✓ Reintegrarea socială și profesională a migranților reintoși, prin politici incluzive și servicii accesibile.

- ✓ Reducerea impactului negativ al migrației
- ✓ Creșterea natalității prin servicii active.

Teza nr. 55 : Migrația masivă și depopularea.

Problema: Migrația externă continuă masivă afectează grav echilibrul demografic, structura familială și funcționarea economiei naționale, devenind una dintre cele mai stringente probleme sociale ale Republicii Moldova.

Situația actuală: Sute de mii de cetățeni moldoveni lucrează în afara țării, în special în Uniunea Europeană și Rusia. Acest fenomen are consecințe profunde:

- ✓ scăderea continuă a natalității și îmbătrânirea populației;
- ✓ destrămarea familiilor și creșterea numărului de copii lăsați în grija rudelor sau complet nesupravegheați;
- ✓ deficit acut de forță de muncă în domenii esențiale precum agricultura, educația, sănătatea sau asistența socială.

Soluții PSDE: se propune un Pact Național pentru Demografie și Reîntoarcere, care să includă:

- ✓ stimulente financiare și logistice pentru reîntoarcerea migranților și reintegrarea lor socio-economică;
- ✓ programe de sprijin pentru copiii cu părinți plecați, inclusiv prin servicii comunitare și consiliere psihologică;
- ✓ politici familiale active (alocații, locuințe, acces la servicii) pentru încurajarea natalității și menținerea tinerilor în țară;
- ✓ investiții direcționate în dezvoltarea locurilor de muncă în zonele rurale și mai puțin dezvoltate.

Impact: Reducerea fenomenului migraționist, revitalizarea demografică, întărirea coeziunii familiale și redresarea sectoarelor afectate de lipsa forței de muncă. Republica Moldova va deveni un stat în care cetățenii aleg să rămână și să contribuie la dezvoltarea comunității lor.